

ZARZĄD
WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Regionalny Program Strategiczny
w zakresie
atrakcyjności kulturalnej i turystycznej
Pomorska Podróż

SPIS TREŚCI

Wykaz użytych skrótów	4
Wprowadzenie	5
I. CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA	7
1. Wnioski z analizy sytuacji w obszarze turystyki i kultury	7
2. Analiza SWOT	13
3. Wyzwania	15
II. CZĘŚĆ PROJEKCYJNA	16
1. Cele, Priorytety i Działania	18
2. Realizacja Zobowiązań SWP zapisanych w SRWP 2020	33
III. SYSTEM REALIZACJI	35
1. Kompetencje i odpowiedzialność kluczowych aktorów	35
2. Koordynacja z pozostałymi RPS	38
3. Procedura aktualizacji	41
4. Zasady i warunki wykorzystania Zintegrowanych Porozumień Terytorialnych	41
5. Ramy finansowe	44
6. System monitorowania i oceny realizacji	46
IV. ZAŁĄCZNIKI	48
Załącznik 1. Charakterystyka potencjalnych przedsięwzięć strategicznych	48
Załącznik 2. Wnioski z oceny <i>ex-ante</i>	51
Załącznik 3. Słownik kluczowych pojęć	53

Wykaz użytych skrótów

5M	Gdańsk, Sopot, Gdynia, Słupsk, Malbork
DF	Departament Finansów
DIF	Departament Infrastruktury
DK	Departament Kultury
DO	Departament Organizacji
DPW	Departament Promocji
DRG	Departament Rozwoju Gospodarczego
DT	Departament Turystyki
GUS	Główny Urząd Statystyczny
ICT	ang. <i>Information and Communication Technologies</i>
JST	Jednostki Samorządu Terytorialnego
LGD	Lokalna Grupa Działania
LGR	Lokalna Grupa Rybacka
LOT	Lokalna Organizacja Turystyczna
Mechanizm Finansowy EOG	Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego
MKiDN	Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
MSiT	Ministerstwo Sportu i Turystyki
NFOŚiGW	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
ODR	Ośrodek Doradztwa Rolniczego
PO Ryby	Program Operacyjny Ryby
POT	Polska Organizacja Turystyczna
PROT	Pomorska Regionalna Organizacja Turystyczna
PROW	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
PSME	Pomorski System Monitoringu i Ewaluacji
RPO	Regionalny Program Operacyjny
RPS	Regionalny Program Strategiczny
SRWP	Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego
SWP	Samorząd Województwa Pomorskiego
UE	Unia Europejska
UMWP	Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego
UNESCO	ang. <i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i> ; pol. Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury
WFOŚiGW	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku

WPROWADZENIE

1. Regionalny Program Strategiczny w zakresie atrakcyjności kulturalnej i turystycznej, dalej określany nazwą *RPS Pomorska Podróż* lub słowem „Program”, jest jednym z sześciu zasadniczych narzędzi realizacji Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020, dalej zwanej SRWP, uchwalonej przez Sejmik Województwa Pomorskiego w dniu 24 września 2012 r. (uchwała nr 458/XXII/12).
2. Podstawę prawną do opracowania Programu w zakresie atrakcyjności kulturalnej i turystycznej, poza uchwałą Sejmiku Województwa Pomorskiego nr 458/XXII/2012 z dnia 24 września 2012 r., stanowią: ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa.
3. Program pełni wiodącą rolę w konkretyzacji i realizacji wynikających z zapisów SRWP działań Samorządu Województwa Pomorskiego w takich obszarach tematycznych SRWP, jak wizerunek i marka turystyczna Pomorskiego oraz budowa sieciowych, ponadregionalnych produktów turystycznych.
4. Program, jako jeden z sześciu dokumentów wiodących w realizacji SRWP, należy do podstawowych punktów odniesienia, decydujących o kształcie przyjmowanych na poziomie Województwa Pomorskiego programów operacyjnych, a także ukierunkowaniu środków ujmowanych po stronie wydatków rozwojowych w budżecie województwa.
5. Zakres tematyczny Programu obejmuje jeden cel operacyjny SRWP i dwa kierunki działań SRWP. Osiągnięciu celu operacyjnego SRWP mają służyć działania rozwojowe, które w sposób wyselekcjonowany i zhierarchizowany wskazane zostały w części projekcyjnej dokumentu.

RPS W ZAKRESIE ATRAKCYJNOŚCI KULTURALNEJ I TURYSTYCZNEJ	
Cel operacyjny z SRWP	Kierunek działania z SRWP
Unikatowa oferta turystyczna i kulturalna	Rozwój sieciowych i kompleksowych produktów turystycznych
	Stworzenie rozpoznawalnej, wysokiej jakości oferty kulturalnej

6. Program prezentuje wynikającą ze SRWP politykę rozwoju w zakresie rozwoju regionalnych i sieciowych produktów turystycznych oraz budowy wizerunku i marki Pomorskiego, a także zawiera listę przedsięwzięć strategicznych, w tym wynikających ze zobowiązań Samorządu Województwa Pomorskiego zapisanych w SRWP.
7. W celu wdrożenia zasady zintegrowanego podejścia do rozwoju w wymiarze gospodarczym, społecznym i przestrzennym, Program określa zróżnicowaną terytorialnie politykę rozwoju województwa w poszczególnych działaniach rozwojowych, dotyczących obszaru tematycznego objętego dokumentem.
8. Projekt Programu, przyjęty Uchwałą Nr 325/234/13 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 28 marca 2013 roku, zgodnie z wymogami wynikającymi z ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. 2006 Nr 227 poz. 1658 z późn. zm.) skierowany został do konsultacji społecznych, które trwały łącznie 61 dni (od 8 kwietnia do 7 czerwca 2013 r.). Raport z przebiegu konsultacji społecznych Programu przyjęty został Uchwałą Nr 782/264/13 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 4 lipca 2013 roku, a następnie zmieniony Uchwałą Nr 911/272/13 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 1 sierpnia 2013 roku.
9. Zgodnie z wymogami wynikającymi z ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach

oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2008 r. Nr 199, poz. 1227 z późn. zm.), projekt Programu podlegał strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko, której zasadniczym elementem było sporządzenie i przyjęcie przez Zarząd Województwa Pomorskiego – Uchwałą Nr 465/245/13 z dnia 9 maja 2013 roku – Prognozy oddziaływania na środowisko dla projektu Programu. Konsultacje społeczne w ramach strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu Programu wraz z prognozą oddziaływania na środowisko trwały od 13 maja do 7 czerwca 2013 roku.

10. Projekt Programu, zgodnie z wymogami wynikającymi z art. 15 ust. 6 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, poddany został procedurze oceny ex-ante. Ocena ex-ante była realizowana przez zewnętrznego wykonawcę jednocześnie dla wszystkich 6 regionalnych programów strategicznych.

I. CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA

1. Wnioski z analizy sytuacji w obszarze turystyki i kultury

Województwo pomorskie charakteryzuje się wieloma cennymi walorami przyrodniczymi i kulturowymi. Ich różnorodność i unikatowość jest jednym z kluczowych elementów, budujących atrakcyjność turystyczną regionu. Korzystają z tego mieszkańcy i turyści, wybierając Pomorskie na miejsce wypoczynku, zwłaszcza letniego. Sezonowość sprawia, iż potencjał bogatej oferty kulturalno-turystycznej w innych miesiącach jest niedostatecznie wykorzystany, a wizerunek – postrzegany przez pryzmat morza i plaży – wpływa niekorzystnie na gospodarkę regionu.

Mimo to, Pomorskie wyróżnia wysoka aktywność gospodarcza w obszarze turystyki i kultury. Świadczy o tym znaczny udział firm z branży turystycznej w stosunku do liczby mieszkańców (2. miejsce w kraju¹). Przekłada się to na najwyższy udział nakładów w tej branży w stosunku do ogółu nakładów inwestycyjnych, jednak relacja środków prywatnych i publicznych jest tu niekorzystna.

Jedną z największych w kraju baz noclegowych (3. miejsce²), koncentruje się głównie w strefie nadmorskiej, co skutkuje mniejszym obłożeniem miejsc noclegowych w głębi regionu w sezonie letnim, a poza nim niemal zanikiem ruchu turystycznego. Istotne staje się więc podjęcie skutecznych działań, uniezależniających ofertę turystyczną od pory roku. Takie działanie pozwoli utrzymać miejsce w pierwszej trójce w kraju, pod względem liczby korzystających z noclegów, oraz zapewnić wzrost liczby turystów, korzystających z noclegów poza tzw. sezonem turystycznym.

Dynamika trendów krajowych podróży do Pomorskiego na przestrzeni ostatnich trzech lat utrzymuje się na stałym poziomie, pozycjonując województwo na pierwszym miejscu w zakresie podróży długookresowych (2,35 mln) i w pierwszej trójce w zakresie podróży krótkookresowych (0,65 mln). Oczekiwany trend do roku 2020 to utrzymanie dotychczasowej pozycji lidera w podróżach długookresowych i poprawa pozycji w podróżach krótkookresowych. Coraz lepsza komunikacja regionu z pozostałą częścią kraju umożliwi rozwój oferty turystycznej i kulturalnej, dedykowanej konkretnym grupom turystów. Dynamicznie rozwijają się połączenia lotnicze i promowe, co skutkuje wzrostem ruchu pasażerskiego, który w ciągu ostatnich trzech lat systematycznie rośnie.

Jednak stan znacznej części zasobów dziedzictwa kulturowego i naturalnego uniemożliwia lub zagraża jego turystycznemu wykorzystaniu. Na dziedzictwo kulturowe województwa pomorskiego składają się m.in. obszary i obiekty zabytkowe, których wyjątkowy status potwierdzony jest np. wpisem na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO (Zamek Krzyżacki w Malborku). Te rozpoznawalne w skali światowej obszary (m.in. sieć zamków krzyżackich, pocysterskie zespoły katedralne, świadectwa czasu II wojny światowej i dziedzictwa Solidarności – miejsca związane z masakrą robotników w Gdyni w 1970 r., Plac Solidarności z Pomnikiem Poległych Stoczniovców w Gdańsku, brama Nr 2 Stoczni Gdańskiej i budynek administracyjny z Salą BHP, tablice z 21 postulatami strajkujących robotników w sierpniu 1980 r. umieszczone na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO – Pamięć Świata), stanowią atrakcje turystyczne, których potencjał nadal nie jest w pełni wykorzystany. Z kolei obszary cenne przyrodniczo to przede wszystkim wybrzeże Bałtyku, a także 2 parki narodowe: Borów Tucholskich i Słowiński (również jako Rezerwat Biosfery MAB – których marka jest rozpoznawalna na całym świecie), 7 parków krajobrazowych leżących w całości na terenie województwa pomorskiego i 2 parki krajobrazowe leżące częściowo na terenie województwa pomorskiego, Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000. Wiele z nich ma duże znaczenie kulturowe i rekreacyjne, jednak wobec znacznego stopnia dewastacji nie spełniają swojej funkcji. Zaniechania dotyczące rozwiązań infrastrukturalnych i organizacyjnych powodują

¹ Opracowanie własne na podstawie GUS – BDL.

² Dane z GUS „Turystyka w województwie pomorskim w latach 2008–2012”.

że ruch turystyczny na tych obszarach ma charakter przypadkowy i niekontrolowany, co jest zagrożeniem dla ich walorów, obniża też atrakcyjność warstwy edukacyjnej, stanowiącej istotny element tego typu oferty. Ponadto wciąż brak jest modeli ochrony i zarządzania obszarami, łączącymi jednocześnie walory kulturowe i przyrodnicze. Przewidziane prawem narzędzie, jakim jest utworzenie parku kulturowego, wciąż rzadko stosowane jest przez samorządy lokalne.

Specyficznym obszarem dla rozwoju gospodarki turystycznej, wymagającym pilnych i skutecznych działań naprawczych, jest strefa nadmorska. Koncentracja walorów przyrodniczych i kulturowych, bazy noclegowej, jak również ruchu turystycznego powoduje, że jest to obszar kryzysowy. Podtrzymanie funkcji turystycznej, która stanowi jedno z głównych źródeł dochodu społeczności lokalnej (np. w kierunku rozwoju usług uzdrowiskowych), wymaga zmiany profilu oferty turystycznej pod kątem ograniczenia negatywnego wpływu przede wszystkim na środowisko naturalne i krajobraz kulturowy.

W północnej części województwa zachowały się liczne założenia pałacowe i dworsko-parkowe, będące pozostałością po zakładanych tam wielkich majątkach ziemskich. W najlepszej kondycji przetrwały zabytki, które w okresie powojennym zostały zaadaptowane na np. budynki użyteczności publicznej, biurowej lub turystycznej. Wiele z nich można włączyć w obieg gospodarczy poprzez znalezienie dla nich nowych funkcji, przy zachowaniu dotychczasowego charakteru. Cennym świadectwem tożsamości kulturowej regionu jest dziedzictwo budownictwa drewnianego Kaszub, Kociewia i Żuław oraz charakterystyczne budownictwo szachulcowe w szczególności na Ziemi Słupskiej. Problemem jest rozdrobniona własność, prowadząca do utraty integralności przestrzenno-funkcjonalnej całych zespołów, oraz brak spójnej oferty.

Zespoły średniowiecznych fortyfikacji z unikatowymi w skali Europy zamkami krzyżackimi i zespołami obronnymi są wyróżnikiem regionu. Te wartościowe zabytki o charakterze obronnym mogłyby pełnić funkcje turystyczne i kulturalne. Ich potencjał tkwi w łączeniu oferty turystycznej i kulturalnej oraz konferencyjnej i edukacyjnej, nie jest jednak w pełni wykorzystany – m.in. ze względu na brak koncepcji współpracy pomiędzy zarządcami obiektów.

We wnętrzach pomorskich budowli sakralnych (zespoły klasztorne, kalwarie oraz miejskie i wiejskie kościoły) zgromadzony jest bogaty zasób ruchomych dzieł sztuki, będący świadectwem dawnej i obecnej wielokulturowości regionu oraz wielowyznaniowych tradycji jego mieszkańców. Turystyka religijna (wraz z pielgrzymowaniem) to jedna z najszybciej rozwijających się form turystyki. Problemem jest nienależyty stan zabezpieczenia obiektów przed kradzieżą i pożarem oraz brak funkcjonującego systemu (modelu) zarządzania szlakami kulturowymi.

Coraz bardziej popularną formą zwiedzania staje się eksploracja dawnych terenów wojskowych (głównie w północnej części województwa), na których ulokowane są XX-wieczne obiekty militarne (baterie artylerii, schrony, działobitnie, wieże kierowania ogniem, magazyny amunicji itp.). Tego typu atrakcje ulegają jednak postępującej dewastacji, wynikającej z braku usankcjonowanego planu ochrony i zarządzania, co z kolei związane jest z ich statusem prawnym, nakładaniem się kompetencji oraz brakiem dostatecznej współpracy różnych służb publicznych.

W większości pochodzące z XIX lub początku XX wieku obiekty przemysłowe (w tym browary, cukrownie, spichlerze), a także obiekty dziedzictwa techniki (mosty, urządzenia wodne, m.in. śluzy, zabytki dziedzictwa kolejowego czy najstarsze, niekiedy niewielkie średniowieczne oraz nowożytnie młyny i kuźnie, a także elektrownie wodne) często zlokalizowane są we współczesnych centrach miast, przez co oprócz atrakcyjności dla turystyki krajoznawczej, stwarzają szanse rozwoju funkcji śródmiejskich. Podobnie jak w przypadku zespołów obronnych, problemem jest tu często brak właściciela zainteresowanego ochroną i turystycznym zagospodarowaniem tego specyficznego zasobu, lub posiadającego możliwości organizacyjne i finansowe, pozwalające na pełnienie takiej/takich funkcji.

Wyróżniającym elementem regionu, wynikającym z położenia nadmorskiego i u ujścia Wisły, jest dziedzictwo morskie i rzeczne. Morskie tworzą przede wszystkim historyczne, małe porty z towarzyszącą zabudową i architekturą rybacką, kurortową, a także zabudowa dużych portów morskich, zabytkowe jednostki pływające, stanowiska archeologiczne zlokalizowane pod powierzchnią wód Bałtyku i zabytki etnograficzne (zabytkowe łodzie rybackie i wsie rybackie). Natomiast dziedzictwo rzeczne z unikatowym w skali kraju żuławskim krajobrazem kulturowym (strażnice wałowe, wsie żuławskie, elementy dziedzictwa olenderskiego i mennonickiego, czy elektrownie wodne) i z zachowanym unikatowym w skali kraju systemem odwodnieniowym doliny Delt Wisły (system polderów, rowów melioracyjnych, kanałów z przepustami, śluzami, mostami, zabytkowe młyny) posiadają potencjał produktu turystycznego w skali kraju, który jeszcze nie został dostatecznie wykorzystany.

Osobliwością regionu jest zespół kilkudziesięciu zabytkowych obiektów hydrotechnicznych (elektrownie wodne, śluzy, zapory, młyny, mosty zwodzone, kanały), zbudowanych w XIX–XX w. Oparta na tej bazie oferta turystyczna łączy różne formy turystyki: aktywną (piesza, rowerowa, kajakowa) oraz kulturową. Szerokie możliwości jej rozbudowywania daje ich atrakcyjne położenie nad wodą oraz na terenach objętych ochroną (parki krajobrazowe). Bariery dla jej rozwoju są dla zwiedzających ograniczenia czasowe w dostępności elektrowni (wciąż eksploatowanych, wytwarzających energię) oraz brak dogodnego dojazdu do niektórych z nich.

Potencjał kulturowy, budujący poczucie lokalnej, regionalnej i narodowej tożsamości, zwiększa atrakcyjność gospodarczą, w tym turystyczną i inwestycyjną regionu. Wśród wciąż uprawianych i kultywowanych rzemiosł można wymienić tradycyjne rybolówstwo, zaś łodzie rybackie nadal są charakterystycznym elementem krajobrazu kulturowego regionu. Ponadto kontynuowana jest tradycja produkcji mebli wzorowanych na charakterystycznych meblach gdańskich, a także kultywowane są we wspólnotach lokalnych tradycyjne zajęcia, jak np. hafciarstwo, snycerstwo, plecionkarstwo czy garncarstwo, a także wzornictwo ludowe, lokalne obyczaje, dziedzictwo językowe i kulinarne. Bursztyń i jego obróbka są charakterystycznymi elementami tradycji kulturowej Pomorza. Jego właściwości zdobnicze czy lecznicze (litoterapia, kosmetyka) są coraz częściej wykorzystywane. Niewystarczająca jest jednak zarówno jego promocja, identyfikacja w kształtowaniu atrakcyjnej przestrzeni oraz budowanie markowych produktów turystycznych.

Bogata oferta kulturalna i etnograficzna, oparta na tożsamości regionalnej i lokalnej, czerpiąca z dziedzictwa Morza Bałtyckiego, Kaszub, Kociewia, Powiśla, Żuław, Ziemi Słowińskiej i innych części regionu, wyróżnia województwo pomorskie na rynku krajowych i zagranicznych usług turystycznych. Jednakże brak modelu budowy sieciowych produktów turystycznych, systemu wsparcia lokalnych inicjatyw oraz wypracowanych zasad współpracy lokalnych samorządów z branżą powodują powstawanie oferty o niskiej wartości kulturowej i tym samym turystycznej.

Nie tylko w Polsce, ale i w Europie znaczenia nabierają produkty regionalne, które inspirują do poznania regionu, np. *etno-design* (m.in.: hafciarstwo i lokalne wzornictwo ludowe, koronkarstwo, garncarstwo, rybolówstwo czy produkcja mebli stylizowanych na gdańskie). Proponowane przez nie tradycyjne wzorce powinny być wykorzystane w elementach architektury, w zagospodarowaniu przestrzeni publicznych, czy we wzornictwie przemysłowym, co z pewnością budowałoby charakterystyczny wizerunek regionu pomorskiego.

Województwo pomorskie jest regionem charakteryzującym się nie tylko ciekawą historią i zabytkami, ale także dysponującym siecią instytucji kultury, wśród których dominują podmioty publiczne, takie jak teatry i instytucje muzyczne, muzea, centra nauki, skanseny, domy i ośrodki kultury, biblioteki, kluby oraz nieliczne przedsięwzięcia prywatne, takie jak galerie czy kina. W przypadku tzw. turystyki kulturowej ważny jest element koncentracji przestrzennej oraz odpowiedniej oprawy estetycznej atrakcji. Realizowane w ostatnich latach projekty dotyczące poprawy jakości

kluczowych przestrzeni kulturowych najczęściej nie uwzględniały kwestii powiązania danego obszaru z tkanką miejską. Mimo że poprawie uległa również sytuacja, zaniedbanej od dziesięcioleci, bazy materialnej instytucji kultury, wciąż oferta niektórych wyróżniających się pomorskich instytucji w niewystarczającym stopniu uwzględnia nowoczesne narzędzia marketingowe stosowane na arenie ogólnopolskiej i europejskiej. Ponadto nadal niewykorzystany jest, turystycznie i wizerunkowo, potencjał rozpoznawalnej w Polsce tak zwanej kultury alternatywnej, rozwijającej się przede wszystkim na trójmiejskich obszarach przemysłowych.

Mimo spadkowej tendencji w kraju, udział mieszkańców województwa pomorskiego w spektaklach teatralnych i wydarzeniach muzycznych stale rośnie, utrzymując się powyżej średniej dla Polski. Sytuacja ta, mierzona liczbą widzów i słuchaczy w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności, daje regionowi 3. miejsce w kraju. Wiąże się to z działalnością na obszarze największych miast instytucji kultury, które oferują program o wysokim poziomie artystycznym, stanowiący zarazem atrakcję turystyczną. Coraz bardziej wyróżniające się wydarzenia kulturalne, przedsięwzięcia multidyscyplinarne i rekonstrukcje historyczne pozwoliły na stworzenie nowej jakościowo oferty, rozpoznawalnej w skali krajowej i międzynarodowej. Większość imprez organizowana jest na świeżym powietrzu, w sezonie letnim, co ma na celu pozyskanie publiczności także spośród turystów. Jednak pomimo rozpoznawalnych wydarzeń kulturalnych, brakuje takich propozycji w okresie jesienno-zimowo-wiosennym. Szansą na zmianę sytuacji jest m.in. rosnące zaangażowanie obywatelskie i partnerstwo międzysektorowe (a także umiejętności korzystania z nowych technologii) oraz intensywny rozwój turystyki biznesowej³, przyczyniającej się do wykorzystania obiektów konferencyjnych, bazy noclegowej oraz oferty turystycznej. Organizacja konferencji, kongresów, targów oraz spotkań motywacyjnych i biznesowych pozwala na szerszą promocję miast i regionu, jak również ma wpływ na zwiększenie zainteresowania danym regionem i powrót, np. wakacyjny.

Poza instytucjami kultury i podmiotami komercyjnymi, duży wpływ na kształt oferty kulturalnej i turystycznej województwa mają również organizacje pozarządowe działające w sektorze kultury i turystyki. Wśród ogólnej liczby organizacji pozarządowych w regionie 12,5% (6. miejsce w skali kraju) zajmuje się kulturą, sztuką oraz ochroną dóbr kultury i dziedzictwa narodowego. Pomorska Regionalna Organizacja Turystyczna skupia 21 Lokalnych Organizacji Turystycznych i 31 fundacji i stowarzyszeń turystycznych. Wiele ważnych wydarzeń organizowanych przez te podmioty otrzymuje dofinansowanie z budżetu samorządów, jednak wciąż widoczna jest słabość instytucjonalna tych podmiotów, które w większości nie dysponują odpowiednim własnym zapleczem organizacyjnym ani zasobami finansowymi. Jednakże szansą może okazać się pogłębianie współpracy między samorządami i instytucjami kultury a sektorem pozarządowym, wspieranie inicjatyw lokalnych na rzecz przedsięwzięć kulturalnych, edukacyjnych, służących ochronie zabytków i historycznej przestrzeni kulturowej.

Różnorodność kulturowa regionu stwarza szansę kreowania wizerunku województwa w oparciu o historię i lokalną tożsamość, co przy jednoczesnym uwzględnieniu światowych trendów i standardów będzie istotnym czynnikiem promocji walorów, w tym ukształtowania pozytywnie kojarzonej marki. Mimo projektów mających na celu pakietyzację oferty (np. karta miejska), na tle popularnych turystycznie regionów Europy Zachodniej wciąż niezadowolający jest stopień profesjonalizacji oferty (w tym integrowania atrakcji i usług towarzyszących – w spójne produkty oraz ich komercjalizacja). Ponadto oferta bazująca na wypoczynku biernym nie odpowiada współczesnym światowym trendom. Istotnym mankamentem oferty turystycznej województwa pomorskiego jest także niska jakość usług związanych z mechanizmami rynkowymi i wyższymi wymaganiami konsumentów oraz braki kompetencyjne kadr

---

³ Według badań Gdańskiej Organizacji Turystycznej/Gdańsk Convention Bureau (GOT/GCB) oraz Poland Convention Bureau Polskiej Organizacji Turystycznej (PCB-POT), zauważalny jest coroczny wzrost liczby spotkań biznesowych (konferencji, kongresów itp.) w województwie pomorskim.

turystyki i kultury. Brakuje także spójnej koncepcji promocji i komercjalizacji ofert, bazującej na wiedzy wynikającej z rozwoju przemysłów kreatywnych. Pomocna może okazać się kontynuacja działań marketingowych zapoczątkowanych Turystyczną Kampanią Promocyjną Województwa Pomorskiego „Pomorskie dobry kurs” oraz rozwój badań będących podstawą optymalizacji oferty turystyczno-kulturowej. Niwelowanie deficytów wpłynie na jakość prowadzonych usług, przyczyni się do kreowania wizerunku regionu opartego na rzetelnej wiedzy przekazywanej w sposób kompetentny i skierowanego do konkretnych grup odbiorców.

Proces ten usprawnić może rozwój nowych technologii, która umożliwi łatwiejsze dotarcie do szerszego kręgu odbiorców⁴. Istotną część instytucji kultury i organizacji turystycznych nie nadąża za rozwojem i wdrażaniem innowacyjnych rozwiązań w zakresie promocji oferty turystycznej oraz najnowszych technik prezentacji i interpretacji, np. dóbr kultury.

Województwo pomorskie posiada w tym zakresie znaczny potencjał w postaci Interaktywnego Systemu Informacji Turystycznej Województwa Pomorskiego, który powstał w oparciu o najnowsze technologie ICT. Inteligentne rozwiązania, spójne również z koncepcją SMART REGION, wpłyną na przestrzeń publiczną regionu, a informacja dostarczana poprzez technologie interaktywne dotrze do zainteresowanego odbiorcy, przebijając się przez powszechnie występującą reklamę.

Środowisko naturalne tworzy warunki do rozwoju turystyki aktywnej: krajoznawczej, wodnej, wypoczynkowej i prozdrowotnej, turystyki wiejskiej i ekoturystyki. Ukształtowanie terenu sprzyja także uprawianiu innych form aktywności, np. turystyka rowerowa, konna, *nordic walking*, narciarstwo zjazdowe i biegowe, golf. Doskonałymi terenami do ich rozwoju dysponują subregiony: kaszubski, kociewski, żuławski i pas nadmorski, pozostałe mają dobre warunki miejscowe i strefowe. Rower, oprócz znaczenia rekreacyjnego, stał się modnym środkiem transportu, dzięki któremu można ograniczać negatywny wpływ turystyki szczególnie na obszarach cennych przyrodniczo. Przez Pomorskie przebiega kilka oznakowanych szlaków międzyregionalnych, popularnych wśród turystów rowerowych. Infrastruktura ta ma jednak charakter rozproszony. Brakuje zintegrowania sieci szlaków rowerowych o randze regionalnej i międzyregionalnej, zwłaszcza tych wskazanych przez Europejską Federację Cyklistów jako trasy rowerowe sieci Euro-Velo: nr 9 (wzdłuż Wisły), nr 10 (wzdłuż wybrzeża Bałtyku) oraz nr 13 (Szlak Żelaznej Kurtyny). Ponadto badania przeprowadzone przez ECF⁵ szacują, że do 2020 roku turystyka rowerowa może przynieść ponad 21 miliardów euro przychodów rocznie w Europie, a wiele tych środków finansowych zostanie na terenach wiejskich, tym samym wpływając na rozwój społeczności często omijanych przez zmotoryzowany ruch turystyczny.

Pomorskie, dzięki silnie rozwiniętej sieci hydrograficznej i walorom przyrodniczo-krajobrazowym, ma znaczący potencjał do uprawiania i rozwoju każdej dziedziny turystyki wodnej, uznawanej za jedną z najatrakcyjniejszych form turystyki aktywnej. Dzięki specyficznemu ukształtowaniu rzek, istnieje unikatowa w skali kraju możliwość rozbudowy infrastruktury dla żeglugi śródlądowej oraz ożywienia dróg wodnych (m.in. tramwaj wodny). Problemem jest słaba infrastruktura lądowa (poza dużymi ośrodkami miejskimi), której ewentualna rozbudowa winna odbywać się z uwzględnieniem ochrony jezior i ich otoczenia. Utrudniają to bariery prawne oraz nieuregulowane stosunki wodne, a także brak koordynacji na poziomie regionalnym w zakresie zagospodarowania szlaków wodnych dla turystyki kajakowej i żeglarskiej oraz ich promocji.

---

⁴ W kraju obserwuje się stały wzrost liczby osób korzystających z Internetu. Województwo pomorskie jest na 3. miejscu (po Małopolsce i Wielkopolsce) pod względem poziomu dostępu do Internetu w gospodarstwach domowych, za: *Diagnoza społeczna 2011. warunki i jakość życia Polaków*, red. J. Czapiński, T. Panek, Warszawa 2011, s. 302–303.

⁵ www.efc.com.

Żeglarsstwo morskie w województwie pomorskim skupia się głównie na obszarze Zatoki Gdańskiej, w tym Puckiej. Na jego rozwój wpływ ma przede wszystkim infrastruktura (mariny, przystanie, zaplecze portowe), a także szeroko pojęta promocja i oferta pasa nadmorskiego. Brak wspólnej propozycji dla całego polskiego wybrzeża jest jedną z barier dla rozwoju tej gałęzi turystyki.

Formami turystyki intensywnie wykorzystującymi walory środowiska naturalnego (m.in. bogate pokłady wód mineralnych, korzystny nadmorski bioklimat, duże stężenie olejków eterycznych) są turystyka sanatoryjna, rehabilitacyjna, prozdrowotna⁶ oraz typu *spa&wellness*. Warunki do rozwoju tego typu funkcji występują przede wszystkim w strefie nadmorskiej, jednak podniesienie konkurencyjności oferty wymaga działań infrastrukturalnych i organizacyjnych również w głębi regionu. W związku ze zmianami struktury wiekowej ludności kraju i Europy należy bowiem zwrócić uwagę na wzrost popytu na usługi zdrowotne i opiekuńcze w najbliższych latach: rozwój tzw. srebrnej gospodarki, może uzupełnić ofertę poza sezonem letnim.

---

⁶ W Pomorskim dwie miejscowości posiadają status uzdrowiska – Sopot i Ustka.

2. Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ol style="list-style-type: none"> 1. Bogate i różnorodne środowisko przyrodnicze. 2. Duża różnorodność charakterystycznych elementów dziedzictwa kulturowego identyfikujących region na tle kraju. 3. Bogactwo dziedzictwa niematerialnego. 4. Nadmorskie położenie. 5. Ukształtowanie terenu, stwarzające dogodne warunki dla rozwoju szlaków turystycznych (rowerowych, konnych, wodnych, pieszych). 6. Wysoka jakość oferty instytucji kultury i środowisk twórczych w regionie. 7. Utrzymująca się czołowa pozycja regionu w kraju jako wynik jednej z głównych destynacji wypoczynkowych. 8. Dobrze rozwinięta baza noclegowa. 9. Nowoczesna infrastruktura, pozwalająca na organizację targów i wielkich imprez sportowych.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Brak rozpoznawalności turystycznej marki województwa pomorskiego wśród turystów zagranicznych. 2. Brak sprawnego systemu zarządzania produktami turystycznymi. 3. Niewykorzystanie charakterystycznych walorów etnograficznych i przyrodniczych regionu w kreowaniu markowych i sieciowych produktów turystycznych i kulturowych, wykorzystujących nowoczesne wzornictwo. 4. Niewystarczające zagospodarowanie infrastrukturalne w obszarze turystyki i kultury oraz przestrzeni publicznej, wykorzystujące wyróżniki regionu. 5. Słabe udokumentowanie i wykorzystanie potencjału dziedzictwa niematerialnego. 6. Brak efektywnego systemu współpracy w zakresie rozwoju turystyki i kultury podmiotów publicznych i prywatnych, w tym organizacji kulturalnych i turystycznych na poziomie regionalnym, ogólnopolskim i międzynarodowym. 7. Brak spójnej koncepcji promocji i komercjalizacji ofert dotyczących turystyki kulturowej, wypoczynkowej, spa & wellness, wodnej i aktywnej. 8. Brak regionalnego monitoringu i badań jakościowych i ilościowych w obszarze kultury i turystyki. 9. Zły stan zachowania znacznej części obiektów zabytkowych. 10. Niewystarczające tempo adaptacji branży turystycznej do nowych trendów. 11. Nieuregulowany status planistyczny terenów o dużym potencjale turystycznym i kulturowym.

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. Możliwość finansowania przedsięwzięć turystycznych i kulturalnych ze środków zewnętrznych. 2. Rozwój regionalnych i ponadregionalnych połączeń transportowych. 3. Podniesienie jakości usług związanych z mechanizmami rynkowymi i wyższymi wymaganiami konsumentów. 4. Wzmocnienie pozycji gospodarki turystycznej w polityce władz centralnych. 5. Dobra współpraca międzynarodowa na poziomie kraju. 6. Zaangażowanie kapitału prywatnego w ochronę dziedzictwa kulturowego i rozwój oferty kulturalnej i turystycznej. 7. Rozwój postaw prozdrowotnych w społeczeństwie oraz turystyki specjalistycznej w tym na obszarach wiejskich. 8. Aktywność organizacji pozarządowych. 9. Rozwój turystyki biznesowej. 10. Rozwój nowoczesnych technologii informatycznych w zakresie informacji turystycznej i kulturalnej. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ograniczanie lokalnych połączeń transportowych. 2. Nieuregulowany stan własnościowy obiektów i terenów przyległych, o dużym potencjale turystycznym i kulturowym. 3. Kryzys gospodarczy. 4. Brak polityki morskiej państwa, w tym koncepcji zagospodarowania terenów pasa nadmorskiego. 5. Postępująca antropopresja obszarów atrakcyjnych turystycznie. 6. Brak jasnych reguł podziału zadań w zakresie turystyki pomiędzy samorządami lokalnymi i LOT-ami. 7. Zanik tradycyjnych zawodów, rzemiosł i przetwórstwa. 8. Degradacja środowiska kulturowego. 9. Niskie kompetencje usługodawców turystycznych wobec współczesnych wyzwań rynku turystycznego.

Metoda analizy strategicznej TOWS wykazała, iż w celu osiągnięcia zamierzonego kierunku rozwoju niezbędne jest wspieranie i wykorzystywanie szans i mocnych stron, przede wszystkim likwidując zidentyfikowane słabości, które nie pozwalają wykorzystać szans oraz te, które spotęgują skutki zmaterializowanych zagrożeń.

3. Wyzwania

Najważniejsze wyzwania stojące przed województwem pomorskim do roku 2020 w obszarze atrakcyjności kulturowej i turystycznej to:

1. Zachowanie dziedzictwa kulturowego i naturalnego – poprawa stanu zasobów dziedzictwa kulturowego i naturalnego poprzez zapewnienie trwania tego dziedzictwa i działania wspierające jego ochronę. Optymalne wykorzystanie potencjałów terytorialnych (przyrodniczego, krajobrazowego i kulturowego) dla lepszego wykreowania wizerunku województwa.

2. Całoroczna, sieciowa i kompleksowa oferta turystyczna i kulturalna – wykorzystanie potencjału posiadanych zasobów, w tym różnorodności kulturowej oraz unikatowych walorów naturalnych regionu w tworzeniu oferty również poza sezonem letnim. Wykorzystanie szansy kreowania wizerunku województwa także w oparciu o historię, tradycję i lokalną tożsamość.

3. Wizerunek regionu (tożsamość kulturowa i jakość usług turystycznych) – wykorzystanie atutów województwa poprzez budowę przewagi konkurencyjnej, uwzględniającej elementy tożsamości kulturowej regionu i nowoczesnej, regionalnej marki, która kształtować będzie świadomość społeczną wśród mieszkańców regionu, społeczności lokalnej, jak również turystów.

Powyższe wyzwania determinują wybór celów, priorytetów i działań w ramach Programu.

II. CZĘŚĆ PROJEKCYJNA

CEL GŁÓWNY UNIKATOWA OFERTA TURYSTYCZNA I KULTURALNA	
CEL SZCZEGÓŁOWY 1 Zachowanie i turystyczne wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulturowego i naturalnego	CEL SZCZEGÓŁOWY 2 Całoroczna, sieciowa i kompleksowa oferta, wzmacniająca wizerunek regionu
Priorytet 1.1 Opieka i ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego	Priorytet 2.1 Nowoczesne rozwiązania infrastrukturalne i przestrzenne
Priorytet 1.2 Zrównoważone wykorzystanie dziedzictwa naturalnego	Priorytet 2.2 Oferta czasu wolnego
	Priorytet 2.3 Rozpoznawalny turystyczny wizerunek regionu

CEL GŁÓWNY
<p>Unikatowa oferta turystyczna i kulturalna</p> <p>Podstawowym celem programu jest rozwój, wykorzystujący dziedzictwo naturalne i kulturowe zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju. Służyć temu ma ukształtowanie nowej, wysokiej jakości, atrakcyjnej i adekwatnej do współczesnych potrzeb oferty czasu wolnego (w tym m.in. specjalizacja regionu w turystyce prozdrowotnej oraz rozwój przemysłu spotkań), która przyczyni się do wydłużenia sezonu turystycznego, a zarazem ograniczenia negatywnego wpływu turystyki na środowisko przyrodnicze i kulturowe.</p> <p>Istotne dla realizacji postawionego celu jest zbudowanie sieciowych, kompleksowych, rozpoznawalnych co najmniej na poziomie krajowym produktów i pakietów turystycznych, bazujących na autentycznych walorach regionu kształtowanych przez unikatowe uwarunkowania przyrodnicze i kulturowe.</p>

Wskaźniki (kontekstowe)

Wskaźnik	Wartość bazowa	Wartość docelowa (2020 rok)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Liczba turystów krajowych i zagranicznych	5,3 mln (2. miejsce) (2010)	miejsce wśród trzech najlepszych województw w kraju	raz na rok	Kierownik Programu
Liczba korzystających z noclegów na 1000 mieszkańców	819 (3. miejsce) (2012)	miejsce wśród trzech najlepszych województw w kraju	raz na rok	Kierownik Programu

Liczba turystów korzystających z noclegów poza sezonem turystycznym	677,4 tys. (2012)	średnioroczny wzrost o 3%	raz na rok	Kierownik Programu
Liczba widzów i słuchaczy teatrów i instytucji muzycznych oraz zwiedzających muzea na 1000 mieszkańców	1120 (3. miejsce) (2012)	miejsce wśród trzech najlepszych województw w kraju	raz na rok	Kierownik Programu

1. Cele, Priorytety i Działania

Cel szczegółowy 1.

Zachowanie i turystyczne wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulturowego i naturalnego

Kompleksowe przedsięwzięcia zapewnią możliwość bezpiecznego wykorzystania różnorodności oraz unikatowości dziedzictwa kulturalnego i naturalnego województwa dla rozwoju gospodarczego. Odnowa zdegradowanych obszarów przywróci im wartości użytkowe i zapewni atrakcyjną ekspozycję, zarówno zabytkom architektury, zespołom urbanistycznym, ruralistycznym, założeniom dworsko-palacowym, jak i dziedzictwu naturalnemu. Szybka i skuteczna interwencja służyć ma wyprowadzeniu takich obszarów ze stanu kryzysowego i nadaniu im nowej jakości funkcjonalnej oraz w oparciu o charakterystyczne uwarunkowania, stworzeniu warunków do rozwoju turystyki.

Wskaźnik	Wartość bazowa	Wartość docelowa (2020 rok)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Liczba odrestaurowanych i poddanych renowacji obiektów dziedzictwa kulturowego, objętych wsparciem w ramach Programu	130 (2012)	500	raz na 2 lata	DK UMWP

Priorytet 1.1.

Opieka i ochrona dziedzictwa kulturowego

Dla zachowania regionalnej różnorodności i oryginalnych cech kulturowych ważne jest wzmocnienie systemowego wsparcia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz kompleksowych renowacji obiektów zabytkowych. Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu mają na celu przede wszystkim poprawę stanu zachowania zabytków, trwale ich zachowanie, a także zwiększenie ich dostępności dla mieszkańców, turystów i inwestorów.

Kluczowi partnerzy	<ol style="list-style-type: none"> 1. jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne w tym ODR-y 2. instytucje kultury 3. Wojewódzki Konserwator Zabytków 4. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego 5. organizacje pozarządowe w tym LOT-y 6. izby gospodarcze i organizacje przedsiębiorców, przedsiębiorcy, w tym operatorzy turystyczni 7. kościoły i związki wyznaniowe 8. Lokalne Grupy Działania 9. Lokalne Grupy Rybackie
Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> – środki unijne (np. RPO) – środki prywatne – środki publiczne krajowe (np. MKiDN, JST)

	<ul style="list-style-type: none"> – inne środki wsparcia publicznego (np. fundusze norweskie mechanizm finansowy EOG) – budżet SWP
Oczekiwania wobec administracji centralnej i Kontraktu Terytorialnego	<ol style="list-style-type: none"> 1. Udział budżetu państwa w ratowaniu najcenniejszych zabytków. 2. Przyjęcie „Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”, ustalającego mechanizmy organizacyjne i finansowe determinujące rzeczywistą ochronę dziedzictwa kulturowego.
Obszary współpracy ponadregionalnej i międzynarodowej	<ol style="list-style-type: none"> 1. Żuławy i Zalew Wiślany. 2. Szlaki kulturowe: XX-w., Cystersów, zamków gotyckich, architektury i dziedzictwa hydrotechnicznego Żuław, Kraina w kratę, latarni morskich, budowli hydrotechnicznych.

Wskaźnik	Wartość bazowa	Wartość docelowa (2020 rok)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Wskaźniki produktu				
Liczba obiektów/zespołów zabytkowych z nadanymi nowymi funkcjami, służącymi celom turystycznym lub kulturalnym, objętych wsparciem w ramach Programu.	0	6	raz na 3 lata	Kierownik Programu
Wskaźniki rezultatu				
Liczba osób korzystających z obiektów/zespołów zabytkowych z nadanymi nowymi funkcjami, służącymi celom turystycznym lub kulturalnym, objętych wsparciem w ramach Programu.	0	1,8 mln	raz na 3 lata	Kierownik Programu

Działanie 1.1.1	Poprawa stanu obiektów i obszarów zabytkowych
Zakres interwencji (typy przedsięwzięć)	<ul style="list-style-type: none"> – Ratowanie i otoczenie ochroną charakterystycznej zabudowy, w tym założeń parkowych oraz cennych układów ruralistycznych i urbanistycznych. – Tworzenie parków kulturowych. – Przywrócenie wartości obiektom i zespołom zabytkowym, m.in. poprzez nadanie im nowych funkcji służących celom turystycznym i kulturalnym, przy możliwym jednoczesnym zachowaniu funkcji dotychczasowych.

Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć	Horyzontalne (z SRWP): Stosowane jako preferencje: <ol style="list-style-type: none"> 1. partnerstwo i partycypacja 2. partnerstwo publiczno-prywatne 3. lokalizacja i przestrzenne oddziaływanie 4. jakość przestrzeni 5. efekt środowiskowy 6. wzrost zatrudnienia 7. innowacyjność
	Specyficzne (dla RPS): Preferencje dla przedsięwzięć: <ol style="list-style-type: none"> 1. wynikających z zapisów gminnych programów opieki nad zabytkami 2. wprowadzających nowoczesne systemy zarządzania i ekspozycji 3. obejmujących całoroczną ofertę 4. podwyższających potencjał turystyczny.
Obszary Strategicznej Interwencji	OSI: <ul style="list-style-type: none"> – obszary o wysokim potencjale turystyczno-rekreacyjnym środowiska przyrodniczego i kulturowego – Gdańsk, Gdynia, Sopot, Słupsk, Malbork
	Uszczegółowienie OSI: <ul style="list-style-type: none"> – strefy koncentracji charakterystycznych dla regionu elementów dziedzictwa kulturowego, określone w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego.
Przedsięwzięcia strategiczne	-

Priorytet 1.2 Zrównoważone wykorzystanie dziedzictwa naturalnego Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu mają na celu poprawę stanu obszarów cennych przyrodniczo, dostosowanie sposobów i intensywności wykorzystywania do cech i właściwości zasobów, a także zwiększenie ich dostępności. Nowa jakość zarządzania cenną krajobrazowo przestrzenią da podstawę dla tworzenia markowych produktów turystycznych i kulturalnych, zgodnych z zasadą zrównoważonego rozwoju.	
Kluczowi partnerzy	<ol style="list-style-type: none"> 1. jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne w tym ODR-y 2. organizacje pozarządowe w tym LOT-y 3. izby gospodarcze i organizacje przedsiębiorców, przedsiębiorcy, w tym operatorzy turystyczni 4. Regionalne Lasy Państwowe 5. Lokalne Grupy Działania 6. Lokalne Grupy Rybackie 7. Parki Narodowe 8. Urzędy Morskie

Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> - środki unijne (np. RPO) - środki prywatne - środki publiczne krajowe (np. JST); - inne środki wsparcia publicznego (np. fundusze norweskie mechanizm finansowy EOG) - budżet SWP - WFOŚiGW, NFOŚiGW
Oczekiwania wobec administracji centralnej i Kontraktu Terytorialnego	-
Obszary współpracy ponadregionalnej i międzynarodowej	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rezerwat Biosfery Bory Tucholskie. 2. Słowiński Rezerwat Biosfery. 3. Sieciowe ponadregionalne produkty turystyczne, wykorzystujące m.in. międzynarodowe drogi wodne: E-60 (morska), E-70 i E-40, z uwzględnieniem Żuław i Zalewu Wiślanego.

Wskaźnik	Wartość bazowa	Wartość docelowa (2020 rok)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Wskaźniki produktu				
Liczba obszarów cennych przyrodniczo, objętych wsparciem w ramach Programu	0	20	raz na 2 lata	Kierownik Programu
Wskaźniki rezultatu				
Liczba produktów turystycznych powstałych na obszarach cennych przyrodniczo, objętych wsparciem w ramach Programu	0	4	raz na 2 lata	Kierownik Programu

Działanie 1.2.1	Turystyczne udostępnienie obszarów cennych krajobrazowo i przyrodniczo
Zakres interwencji (typy przedsięwzięć)	<ul style="list-style-type: none"> - Tworzenie kompleksowych i efektywnie zarządzanych produktów turystycznych na obszarach cennych krajobrazowo i przyrodniczo. - Przeciwdziałanie procesowi degradacji walorów naturalnych poprzez budowę dedykowanej infrastruktury.
Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć	Horyzontalne (z SRWP): Stosowane obowiązkowo: <ol style="list-style-type: none"> 1. jakość przestrzeni.

	<p>Stosowane jako preferencje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. partnerstwo i partycypacja 2. partnerstwo publiczno-prywatne 3. lokalizacja i przestrzenne oddziaływanie 4. efekt przestrzeni 5. wzrost zatrudnienia 6. efekt środowiskowy.
	<p>Specyficzne (dla RPS):</p> <p>–</p>
<p>Obszary Strategicznej Interwencji</p>	<p>OSI:</p> <p>– obszary o wysokim potencjale turystyczno-rekreacyjnym środowiska przyrodniczego i kulturowego</p>
	<p>Uszczegółwienie OSI:</p> <p>– preferencje dla strefy pojeziernej</p>
<p>Przedsięwzięcia strategiczne</p>	<p>–</p>

Cel szczegółowy 2

Całoroczna, sieciowa, kompleksowa oferta, wzmacniająca wizerunek regionu

Podstawą rozwoju oferty turystycznej i kulturalnej będzie rozwijanie i promowanie tego, co unikatowe i niepowtarzalne. Kluczowe jest dostosowanie oferty turystycznej do zmieniających się form spędzania wolnego czasu z biernego wypoczynku na aktywny (rozwój turystyki prozdrowotnej) oraz jej kompleksowość. W kontekście społecznym szansą jest rosnące zaangażowanie obywatelskie i partnerstwo międzysektorowe oraz korzystanie z nowych technologii. Tworzenie dogodnych warunków do organizacji wydarzeń biznesowych w regionie; rozwój branży organizatorów spotkań oraz wykorzystanie nowych trendów w turystyce, poprzez nowoczesne rozwiązania infrastrukturalnie i przestrzenne, umożliwi przedłużenie sezonu turystycznego. Do podniesienia konkurencyjności regionu przyczynia się także podnoszenie kompetencji w zakresie przygotowywania oferty turystyki i kultury oraz bieżącego uzupełniania wiedzy dotyczącej regionalnej specyfiki tych zjawisk. Realizacja celu nastąpi przez szereg działań o charakterze horyzontalnym, dotyczących całego obszaru województwa, służących wzmocnieniu rozpoznawalnej i pozytywnej marki województwa pomorskiego jako celu podróży turystów krajowych i zagranicznych. Obejmować one będą wzmacnianie potencjału kreatywnego opartego na tożsamości kulturowej, jak również dokumentację dziedzictwa materialnego i niematerialnego.

Zobowiązania Samorządu Województwa Pomorskiego wynikające z SRWP

Rozwój regionalnych, sieciowych produktów turystycznych, obejmujących m.in. małe porty morskie, mariny, szlaki rowerowe i kajakowe oraz śródlądowe drogi wodne, a także unikatowe dziedzictwo regionalne i ofertę kulturalną.

Wskaźnik	Wartość bazowa	Wartość docelowa (2020 rok)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Liczba całorocznych produktów turystycznych, objętych wsparciem w ramach Programu	15 (2012)	30	raz na rok	PROT

Priorytet 2.1

Nowoczesne rozwiązania infrastrukturalne i przestrzenne

Inwestycje w infrastrukturę kulturalną i turystyczną mają na celu rozwój nowych form turystyki oraz poprawienie dostępności turystycznej regionu, w szczególności obszarów niedostatecznie wykorzystywanych. Przyczynią się one do powstania całorocznej oferty turystycznej i kulturalnej, a odpowiednie kierunkowanie ruchu turystycznego, ograniczy istniejące i potencjalne konflikty przestrzenne i środowiskowe, charakterystyczne dla turystyki masowej.

Inwestycje o wysokiej randze, zintegrowane przestrzennie z najważniejszymi istniejącymi instytucjami kultury i jednostkami naukowymi, pozwolą na zbudowanie konkurencyjnej pozycji wobec innych metropolii europejskich.

Specyficznym obszarem dla rozwoju gospodarki turystycznej w województwie pomorskim, wymagającym pilnych i skutecznych działań naprawczych, jest obszar gmin nadmorskich. Skierowana tam interwencja ma służyć zmianie profilu prowadzonej na tym obszarze gospodarki turystycznej, a zarazem ograniczeniu negatywnego wpływu na środowisko.

Kluczowi partnerzy	<ol style="list-style-type: none"> 1. jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne w tym ODR-y 2. instytucje kultury 3. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego 4. organizacje pozarządowe (w tym Lokalne Organizacje Turystyczne) 5. izby gospodarcze i organizacje przedsiębiorców, przedsiębiorcy 6. Lokalne Grupy Rybackie 7. Lokalne Grupy Działania 8. Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych 9. Regionalne Zarządy Gospodarki Wodnej 10. Urzędy Morskie 11. Parki Narodowe
Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> – środki unijne (np. RPO) – środki publiczne krajowe (JST, rządowe) – inne środki wsparcia publicznego (np. fundusze norweskie i mechanizm finansowy EOG) – budżet SWP – środki prywatne
Oczekiwania wobec administracji centralnej i Kontraktu Terytorialnego	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zakończenie trwających oraz realizacja kolejnych inwestycji w zakresie kultury i turystyki o znaczeniu krajowym w województwie. 2. Objęcie Żuław statusem krajowego produktu turystycznego. 3. Aktywizacja transportowa drogi wodnej Dolnej Wisły oraz usunięcie wszystkich barier prawnych dla zapewnienia swobodnej międzynarodowej żeglugi po Zalewie Wiślanym. 4. Udział budżetu państwa w utrzymaniu najważniejszych instytucji kultury. 5. Zmiana Prawa Wodnego.
Obszary współpracy ponadregionalnej i międzynarodowej	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wizerunek i marka turystyczna Regionu Morza Bałtyckiego. 2. Sieciowe ponadregionalne produkty turystyczne, wykorzystujące m.in.: <ul style="list-style-type: none"> – międzynarodowe drogi wodne: E-60 (morska), E-70 i E-40, z uwzględnieniem Żuław i Zalewu Wiślanego; – ponadregionalne szlaki wodne m.in. Brdy, Gwdy, Wdy, Wielkiego Kanalu Brdy i Wieprzy; – szlaki kulturowe: XX-w., Cystersów, zamków gotyckich, architektury i dziedzictwa hydrotechnicznego Żuław, Kraina w kratę, latarni morskich, budowli hydrotechnicznych; – Rezerwat Biosfery Bory Tucholskie, Słowiński Rezerwat Biosfery; – Europejską Sieć Regionalnego Dziedzictwa Kulinarneho; – międzynarodowe i międzyregionalne trasy rowerowe.

Wskaźnik	Wartość bazowa	Wartość docelowa (2020 rok)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Wskaźniki produktu				
Liczba wybudowanych, przebudowanych lub zmodernizowanych obiektów turystycznych oraz obiektów instytucji kultury, objętych wsparciem w ramach Programu	0	15	raz na 2 lata	Kierownik Programu
Liczba nowych lub zmodernizowanych szlaków turystycznych, objętych wsparciem w ramach Programu	0	15	raz na 2 lata	Kierownik Programu
Wskaźniki rezultatu				
Liczba korzystających z wybudowanych, przebudowanych lub zmodernizowanych obiektów turystycznych oraz obiektów instytucji kultury, objętych wsparciem w ramach Programu	0	1 mln	raz na 2 lata	Kierownik Programu
Liczba produktów turystycznych, powstałych w oparciu o szlaki turystyczne, objętych wsparciem w ramach Programu	0	5	raz na 2 lata	Kierownik Programu

Działanie 2.1.1	Kreowanie powszechnie dostępnej przestrzeni
Zakres interwencji (typy przedsięwzięć)	<ul style="list-style-type: none"> – Atrakcyjne i funkcjonalnie zagospodarowanie ogólnodostępnych przestrzeni miast i terenów pozamiejskich, zachęcających do spędzenia czasu wolnego i identyfikujących kulturowo daną przestrzeń. – Atrakcyjne i funkcjonalne zagospodarowanie tras turystycznych o charakterze regionalnym i ponadregionalnym.
Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć	<p>Horyzontalne (z SRWP):</p> <p>Stosowane obowiązkowo:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. jakość przestrzeni. <p>Stosowane jako preferencje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. partnerstwo i partycypacja 2. partnerstwo publiczno-prywatne

	<p>3. lokalizacja i przestrzenne oddziaływanie</p> <p>4. efekt środowiskowy</p> <p>5. innowacyjność</p> <p>6. potrzeby grup defaworyzowanych i wykluczonych.</p>
	<p>Specyficzne (dla RPS):</p> <p>Preferencje dla przedsięwzięć:</p> <p>1. zgodnych z <i>Planem zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego</i>;</p> <p>2. obejmujących całoroczną ofertę</p> <p>3. kompleksowych, zmierzających do ożywienia społeczno-gospodarczego miejscowości</p> <p>4. uwzględniających ogólnodostępną przestrzeń publiczną.</p>
Obszary Strategicznej Interwencji	<p>OSI:</p> <ul style="list-style-type: none"> – obszary o wysokim potencjale turystyczno-rekreacyjnym środowiska przyrodniczego i kulturowego – Gdańsk, Gdynia, Sopot, Malbork, Słupsk
	<p>Uszczegółowienie OSI:</p> <p>–</p>
Przedsięwzięcia strategiczne	<p>1. Pomorskie trasy rowerowe o znaczeniu międzynarodowym (R-9 i R-10).</p> <p>2. „Kajakiem przez Pomorze” – zagospodarowanie szlaków wodnych w województwie pomorskim dla rozwoju turystyki kajakowej.</p> <p>3. Rozwój oferty turystyki wodnej w obszarze Pętli Żuławskiej i Zatoki Gdańskiej.</p>

Działanie 2.1.2	Inwestycje o wysokiej randze, wzbogacające atrakcyjność
Zakres interwencji (typy przedsięwzięć)	<ul style="list-style-type: none"> – Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury kultury i turystyki o znaczeniu ponadregionalnym. – Rozwój nowoczesnych i innowacyjnych rozwiązań, uwzględniających możliwość dedykowania oferty różnym grupom odbiorców w istniejących instytucjach kultury.
Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć	<p>Horyzontalne (z SRWP):</p> <p>Stosowane jako preferencje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. partnerstwo i partycypacja 2. partnerstwo publiczno-prywatne 3. lokalizacja i przestrzenne oddziaływanie 4. jakość przestrzeni 5. wzrost zatrudnienia 6. innowacyjność 7. cyfryzacja 8. potrzeby grup defaworyzowanych i wykluczonych.
	<p>Specyficzne (dla RPS):</p> <p>Preferencje dla przedsięwzięć:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. przedsięwzięcia o znaczeniu międzynarodowym

	<p>2. oferta całoroczna</p> <p>3. ze szczególnym uwzględnieniem specyficznych potrzeb osób z niepełnosprawnościami.</p>
Obszary Strategicznej Interwencji	OSI: Gdańsk, Gdynia, Sopot, Słupsk, Malbork
	Uszczegółowienie OSI: –
Przedsięwzięcia strategiczne	–

Działanie 2.1.3	Podniesienie jakości oferty pasa nadmorskiego
Zakres interwencji (typy przedsięwzięć)	<ul style="list-style-type: none"> – Budowa lub modernizacja infrastruktury żeglarskiej. – Rozwój infrastruktury o charakterze uzdrowiskowym, wellness&spa oraz sportowo-rekreacyjnej.
Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć	<p>Horyzontalne (z SRWP):</p> <p>Stosowane obowiązkowo:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. jakość przestrzeni. <p>Stosowane jako preferencje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. partnerstwo i partycypacja 2. partnerstwo publiczno-prywatne 3. lokalizacja i przestrzenne oddziaływanie 4. efekt środowiskowy 5. innowacyjność 6. potrzeby grup defaworyzowanych i wykluczonych.
	<p>Specyficzne (dla RPS):</p> <p>Preferencje dla przedsięwzięć:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. obejmujących całoroczną ofertę 2. tworzących pakietów i ofert turystycznych w celu dywersyfikacji ruchu turystycznego poza obecnie dominujące ośrodki i atrakcje.
Obszary Strategicznej Interwencji	OSI: – obszary o wysokim potencjale turystyczno-rekreacyjnym środowiska przyrodniczego i kulturowego
	Uszczegółowienie OSI: – obszary gmin nadmorskich
Przedsięwzięcia strategiczne	–

Priorytet 2.2

Oferta czasu wolnego

Efektami działań będą charakterystyczne produkty turystyczne i kulturowe, oparte na tradycyjnej tożsamości regionu, połączone w spójną ofertę czasu wolnego, realizowaną w oparciu o współpracę środowisk turystycznych i okolicy turystycznych. Oferta będzie adresowana do grup docelowych o zróżnicowanych potrzebach i zainteresowaniach. Szeroko dystrybuowane pakietowe oferty zwiększą zainteresowanie turystów polskich i zagranicznych województwem pomorskim, a jednocześnie pomogą zniwelować różnice poziomu atrakcyjności turystycznej między subregionami.

Kluczowi partnerzy	<ol style="list-style-type: none"> 1. jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne w tym ODR-y 2. instytucje kultury 3. organizacje pozarządowe (w tym Lokalne Organizacje Turystyczne i organizacje turystyczne) 4. izby gospodarcze i organizacje przedsiębiorców, przedsiębiorcy w tym operatorzy turystyczni 5. Lokalne Grupy Rybackie 6. Lokalne Grupy Działania
Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> – środki unijne (np. RPO) – środki publiczne krajowe (np. JST) – inne środki wsparcia publicznego (np. fundusze norweskie i mechanizm finansowy EOG) – budżet SWP – środki prywatne
Oczekiwania wobec administracji centralnej i Kontraktu Terytorialnego	<ol style="list-style-type: none"> 1. Objęcie Żuław statusem krajowego produktu turystycznego. 2. Aktywizacja transportowa drogi wodnej Dolnej Wisły oraz usunięcie wszystkich barier prawnych dla zapewnienia swobodnej międzynarodowej żeglugi po Zalewie Wiślanym. 3. Nowelizacja ustawy o usługach turystycznych.
Obszary współpracy ponadregionalnej i międzynarodowej	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wizerunek i marka turystyczna regionu Morza Bałtyckiego. 2. Sieciowe ponadregionalne produkty turystyczne, wykorzystujące m.in.:<ul style="list-style-type: none"> – międzynarodowe drogi wodne: E-60 (morska), E-70 i E-40, z uwzględnieniem Żuław i Zalewu Wiślanego; – ponadregionalne szlaki wodne, m.in. Brdy, Gwdy, Wdy, Wielkiego Kanalu Brdy i Wieprzy; – szlaki kulturowe: XX-w., Cystersów, zamków gotyckich, architektury i dziedzictwa hydrotechnicznego Żuław, Kraina w kratę, latarni morskich, budowli hydrotechnicznych; – Rezerwat Biosfery Bory Tucholskie, Słowiński Rezerwat Biosfery; – Europejską Sieć Regionalnego Dziedzictwa Kulinarne; – międzynarodowe i międzyregionalne trasy rowerowe.

Wskaźnik	Wartość bazowa	Wartość docelowa (2020 rok)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Wskaźniki produktu				
Liczba utworzonych lub zmodyfikowanych produktów turystycznych, objętych wsparciem w ramach Programu	0	30	raz na rok	PROT
Liczba wydarzeń kulturalnych i sportowych o znaczeniu co najmniej krajowym, objętych wsparciem w ramach Programu	25 (2012)	150	raz na rok	Kierownik Programu
Wskaźniki rezultatu				
Liczba osób, korzystających z utworzonych lub zmodyfikowanych produktów turystycznych, objętych wsparciem w ramach Programu	0	300 tys.	raz na rok	PROT
Liczba uczestników wydarzeń kulturalnych i sportowych o znaczeniu co najmniej krajowym, objętych wsparciem w ramach Programu	200 tys.	1 mln	raz na rok	Kierownik Programu

Działanie 2.2.1	Budowa wysokiej jakości oferty kulturalnej i turystycznej regionu
Zakres interwencji (typy przedsięwzięć)	<ul style="list-style-type: none"> – Kreowanie i wdrażanie produktów kulturalnych i turystycznych. – Tworzenie i wdrażanie pakietów, łączących różne elementy oferty kulturalnej, turystycznej a także rekreacyjno-sportowej. – Rozwój oferty turystycznej na obszarach wiejskich. – Podnoszenie kompetencji kadr turystyki i kultury w zakresie kreowania i wdrażania oferty. – Podnoszenie konkurencyjności oferty turystyki biznesowej i prozdrowotnej. – Organizacja wydarzeń kulturalnych i sportowych o randze co najmniej krajowej.
Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć	<p>Horyzontalne (z SRWP):</p> <p>Stosowane jako preferencje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. partnerstwo i partycypacja 2. partnerstwo publiczno-privatne 3. lokalizacja i przestrzenne oddziaływanie 4. jakość przestrzeni

	<ol style="list-style-type: none"> 5. efekt środowiskowy 6. wzrost zatrudnienia 7. innowacyjność 8. potrzeby grup defaworyzowanych i wykluczonych
	<p>Specyficzne (dla RPS):</p> <p>Preferencje dla przedsięwzięć:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. wykorzystujących zasadę 3E 2. uwzględniających kompleksowość oferty 3. kształtujących pakiety całoroczne 4. aktywizujących obszary ekstensywnie użytkowane turystycznie 5. uwzględniających regionalne kulinaria 6. akcentujących regionalizm.
Obszary Strategicznej Interwencji	<p>OSI:</p> <ul style="list-style-type: none"> – obszary o wysokim potencjale turystyczno-rekreacyjnym środowiska przyrodniczego i kulturowego – w zakresie organizacji wydarzeń kulturalnych o randze co najmniej krajowej: Gdańsk, Gdynia, Sopot, Słupsk, Malbork
	<p>Uszczegółowienie OSI:</p> <ul style="list-style-type: none"> –
Przedsięwzięcia strategiczne	–

Priorytet 2.3	
Rozpoznawalny turystyczny wizerunek regionu	
<p>Podjęte działania będą dotyczyły kreowania turystycznej marki województwa pomorskiego przy wykorzystaniu nowoczesnych interaktywnych narzędzi promocji, jak również budowania sieci wymiany i udostępniania informacji o ofercie turystyczno-kulturalnej regionu oraz promocji dziedzictwa materialnego i niematerialnego i jego wykorzystania jako elementu produktów turystycznych identyfikujących poszczególne regiony kulturowe.</p>	
Kluczowi partnerzy	<ol style="list-style-type: none"> 1. jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, w tym ODR'y 2. instytucje kultury 3. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego 4. organizacje pozarządowe (w tym organizacje turystyczne i LOT-y) 5. izby gospodarcze i organizacje przedsiębiorców, przedsiębiorcy w tym operatorzy turystyczni 6. Lokalne Grupy Rybackie 7. Lokalne Grupy Działania 8. uczelnie wyższe

Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> – środki unijne (np. RPO, PROW, PO Ryby) – środki publiczne krajowe (np. JST, MKiDN) – inne środki wsparcia publicznego (np. fundusze norweskie i mechanizm finansowy EOG) – budżet SWP – środki prywatne
Oczekiwania wobec administracji centralnej i Kontraktu Terytorialnego	1. Zmiana ustawy o POT.
Obszary współpracy ponadregionalnej i międzynarodowej	Wizerunek i marka turystyczna regionu Morza Bałtyckiego.

Wskaźnik	Wartość bazowa	Wartość docelowa (2020 rok)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Wskaźniki produktu				
Liczba wspartych inicjatyw wykorzystujących tożsamość miejsc, objętych wsparciem w ramach Programu	0	25	raz na rok	Kierownik Programu
Wskaźniki rezultatu				
Odsetek osób, które uważają Pomorskie za atrakcyjne turystycznie	47% (2011)	75%	raz na koniec programu	Kierownik Programu

Działanie 2.3.1	Kreowanie marki województwa pomorskiego
Zakres interwencji (typy przedsięwzięć)	<ul style="list-style-type: none"> – Rozwój wzornictwa, adaptującego tradycyjne wzorce regionalne do współczesnych potrzeb użytkowych. – Dokumentowanie i popularyzacja kulturowego dziedzictwa regionu (materialnego i niematerialnego). – Inwentaryzacja i udostępnienie zasobów kultury z wykorzystaniem nowoczesnych technologii, w tym digitalizacja i tworzenie treści cyfrowych.
Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć	<p>Horyzontalne (z SRWP): Stosowane jako preferencje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. partnerstwo i partycypacja 2. partnerstwo publiczno-prywatne 3. lokalizacja i przestrzenne oddziaływanie 4. jakość przestrzeni 5. efekt środowiskowy

	6. wzrost zatrudnienia 7. innowacyjność 8. cyfryzacja
	Specyficzne (dla RPS): Preferencje dla przedsięwzięć: 1. uwzględniających nowoczesne rozwiązania marketingowe 2. wykorzystujących tożsamość miejsca.
Obszary Strategicznej Interwencji	OSI: – całe województwo
	Uszczegółowienie OSI: –
Przedsięwzięcia strategiczne	–

Działanie 2.3.2	Profesjonalizacja działań promocyjnych
Zakres interwencji (typy przedsięwzięć)	– Wypracowanie i wdrożenie nowoczesnych systemów współpracy i zarządzania informacją w zakresie tworzenia spójnej oferty regionu. – Wspieranie stałej współpracy animatorów lokalnych przedsięwzięć, punktów it, poprzez wymianę doświadczeń, wspólne przedsięwzięcia ponadlokalne.
Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć	Horyzontalne (z SRWP): Stosowane jako preferencje: 1. partnerstwo i partycypacja 2. partnerstwo publiczno-prywatne 3. lokalizacja i przestrzenne oddziaływanie 4. jakość przestrzeni 5. efekt środowiskowy 6. wzrost zatrudnienia 7. innowacyjność 8. cyfryzacja.
	Specyficzne (dla RPS): Preferencje dla przedsięwzięć: – kompatybilnych z ISIT
Obszary Strategicznej Interwencji	OSI: – całe województwo
	Uszczegółowienie OSI: –
Przedsięwzięcia strategiczne	–

2. Realizacja Zobowiązań SWP zapisanych w SRWP 2020

Realizacja *Zobowiązań* SWP określonych w SRWP w powiązaniu z *Przedsięwzięciami Strategicznymi PP*.

Sposób realizacji zawartych w SRWP zobowiązań SWP w ramach Programu określają poniższe opisy:

Zobowiązanie z SRWP	Rozwój regionalnych sieciowych produktów turystycznych, obejmujących m.in. małe porty morskie, mariny, szlaki rowerowe, szlaki kajakowe, śródlądowe drogi wodne, unikatowe dziedzictwo regionalne i ofertę kulturalną
Stan docelowy	<p>Realizacja zobowiązania doprowadzi do osiągnięcia wyróżniającej się pozycji województwa pomorskiego na rynku usług turystycznych. Podjęte działania zwiększą turystyczną konkurencyjność regionu, osiągniętą dzięki zbudowanej marce opartej na różnorodnych i charakterystycznych dla subregionów produktach sieciowych.</p> <p>Wspomniane produkty stanowią naturalne i stworzone przez człowieka dobra turystyczne, towary i usługi, umożliwiające przybycie, pobyt i korzystanie z walorów turystycznych oraz atrakcyjne spędzanie czasu.</p> <p>Turystyczne produkty regionalne to kompleksowe oferty obejmujące swoim oddziaływaniem przeważającą część regionu, a ich sieciowość opiera się na strukturze różnych, rozproszonych w przestrzeni atrakcji kulturowych czy walorów naturalnych i usług turystycznych, często nie sąsiadujących ze sobą.</p> <p>Sieciowe produkty regionalne powinny m.in. charakteryzować się:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wykorzystaniem atrakcyjności istniejącej infrastruktury, – uzyskaniem konkurencyjności dzięki wykorzystaniu nowoczesnych rozwiązań architektonicznych i zagospodarowania przestrzeni publicznej, – utrzymaniem w odpowiednim stanie, zapobiegającym dalszej degradacji, obiektów dziedzictwa kulturowego, będącego fundamentem dla oferty kulturowej, – udostępnieniem lokalnych atrakcji dedykowanych różnym grupom odbiorców, uwzględniającym ich preferencje, – wykorzystaniem rozpoznawalnych na rynku markowych produktów lokalnych, – budową infrastruktury towarzyszącej, zapewniającej turystom miejsca wypoczynku, edukacji oraz informacji, z uwzględnieniem charakterystycznych elementów regionalnego wzornictwa, – wykorzystaniem potencjału części wspólnych różnych ofert turystycznych. <p>Opracowane sieciowe produkty regionalne, dedykowane konkretnemu odbiorcy, będą wdrażane i – dzięki ścisłej współpracy ze środowiskiem turystycznym –komercjalizowane. Realizacja zobowiązania możliwa będzie w pełni dzięki zidentyfikowaniu regionalnych produktów sieciowych, które swoją unikatowością i konkurencyjnością będą współtworzyły turystyczną markę województwa pomorskiego, wyróżniającą region w kraju i Europie.</p>
Rok realizacji	2020
Główne etapy realizacji	Realizacja zobowiązań będzie możliwa dzięki wdrażaniu przedsięwzięć strategicznych i szeregu działań systemowych, zapewniających powstanie pakietów rozwiązań.

	<p>Opracowane rozwiązania zapewnią przewagę konkurencyjną przestrzeni publicznych.</p> <p>Główne etapy realizacji regionalnych sieciowych produktów turystycznych:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Przeprowadzenie diagnozy w zakresie ofert turystycznych dostępnych na terenie województwa pomorskiego i możliwości rozwoju na ich podstawie regionalnych sieciowych produktów turystycznych, ze szczególnym uwzględnieniem: <ul style="list-style-type: none"> – małych portów morskich i marin, – szlaków rowerowych, – szlaków kajakowych, – śródlądowych dróg wodnych, – unikatowego dziedzictwa regionalnego, – oferty kulturalnej. 2. Określenie potrzeb dotyczących uzupełnienia ofert turystycznych. 3. Stworzenie i wdrożenie modeli współpracy na poziomach regionalnym i lokalnym, obejmujących: <ul style="list-style-type: none"> – tworzenie i uzupełnienie istniejących ofert turystycznych opartych o wzorce regionalne i inne elementy określone na podstawie diagnozy, – zarządzanie regionalnymi sieciowymi produktami turystycznymi. 4. Opracowanie i wdrożenie systemowych działań w zakresie promocji turystycznej.
<p>Kluczowi partnerzy</p>	<ul style="list-style-type: none"> – samorządy lokalne – zarządy portów morskich, marin, urzędy morskie – parki narodowe, organizacje turystyczne, w tym LOT-y, przedsiębiorcy turyści – regionalne zarządy gospodarki wodnej, administracja państwa, jednostki organizacyjne Skarbu Państwa, w tym Lasy Państwowe, Wojewódzki Konserwator Zabytków, instytucje kultury
<p>Szacunkowy koszt</p>	<p>274 mln</p>
<p>Przedsięwzięcia strategiczne</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pomorskie trasy rowerowe o znaczeniu międzynarodowym. 2. „Kajakiem przez Pomorze” – zagospodarowanie szlaków wodnych w województwie pomorskim dla rozwoju turystyki kajakowej. 3. Rozwój oferty turystyki wodnej w obszarze Pętli Żuławskiej i Zatoki Gdańskiej.

III. SYSTEM REALIZACJI

1. Kompetencje i odpowiedzialność kluczowych aktorów

Kierownik Programu i Zespół Zarządzający

Za realizację Programu odpowiada Kierownik Programu, którego funkcję pełni dyrektor Departamentu Turystyki.

Kierownik Programu odpowiada w szczególności za realizację zobowiązań Samorządu Województwa Pomorskiego, które wynikają ze Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego, a są realizowane w ramach Programu.

Kierownik Programu zachowuje ogólną odpowiedzialność za realizację również tych części Programu, których wykonanie powierzone zostało innym komórkom lub jednostkom organizacyjnym.

Kierownik Programu wykonuje swoje zadania przy pomocy Zespołu Zarządzającego Programem.

W skład Zespołu Zarządzającego wchodzi:

- a) Kierownik RPS pełniący funkcję Przewodniczącego Zespołu Zarządzającego;
- b) dwóch przedstawicieli Departamentu Turystyki (DT);
- c) dwóch przedstawicieli Departamentu Kultury (DK);
- d) przedstawiciel Departamentu Promocji (DPW);
- e) przedstawiciel Departamentu Infrastruktury (DIF);
- f) przedstawiciel Departamentu Rozwoju Gospodarczego (DRG);
- g) przedstawiciel Departamentu Finansów (DF);
- h) przedstawiciel Departamentu Organizacji (DO);
- i) przedstawiciele departamentów UMWP właściwych w zakresie wdrażania programów operacyjnych współfinansowanych w ramach Polityki Spójności i innych polityk UE;
- j) przedstawiciel Koordynatora Strategii.

Posiedzenia Zespołu Zarządzającego są zwoływane przez Kierownika Programu i odbywają się nie rzadziej niż raz w miesiącu lub częściej, według potrzeb.

Do zadań Zespołu Zarządzającego należy podejmowanie decyzji i działań związanych z bieżącym zarządzaniem Programem, w tym w szczególności:

- a) przygotowywanie projektów rocznych planów realizacji Programu i przedkładanie ich Zarządowi Województwa do akceptacji;
- b) realizacja celów Programu, w szczególności poprzez:
  - organizację procesu wykonania zobowiązań Samorządu Województwa i nadzór nad jego realizacją
  - organizację procesu przygotowania i wdrożenia przedsięwzięć strategicznych i nadzór nad jego realizacją
  - udział w przygotowaniu programów operacyjnych, m.in. poprzez formułowanie propozycji w zakresie zapewnienia źródeł finansowania Programu, we współpracy z departamentami

- właściwymi ds. programowania i wdrażania programów operacyjnych współfinansowanych w ramach Polityki Spójności i innych polityk UE na lata 2014–2020
- formułowanie propozycji w zakresie zapewnienia źródeł finansowania Programu, we współpracy z właściwymi jednostkami organizacyjnymi odpowiedzialnymi za zarządzanie innymi dostępnymi w województwie instrumentami finansowymi
  - formułowanie propozycji do budżetu województwa i wieloletniej prognozy finansowej
  - podejmowanie i realizacja działań służących egzekwowaniu i monitorowaniu oczekiwań wobec Rządu
  - koordynacja prac wszystkich jednostek współpracujących w zakresie realizacji celów Programu;
- c) przygotowywanie rocznych raportów z realizacji Programu zgodnie z trybem określonym w PSME i przedkładanie ich Zarządowi do akceptacji;
- d) okresowa ocena stopnia realizacji Programu, zgodnie z trybem określonym w PSME;
- e) przygotowywanie i uzasadnienie projektów zmian Programu i przedkładanie ich Zarządowi Województwa do akceptacji;
- f) współpraca z Koordynatorem Strategii w zakresie:
- przygotowywania i realizacji *Planów działań PSME*, w tym np. zgłaszanie, konsultowanie i realizacja działań (np. potrzeb badawczych, w tym ewaluacyjnych) lub projektów badawczych na potrzeby Programu
  - przygotowania informacji o postępach realizacji Strategii oraz oceny realizacji Strategii w zakresie wynikającym z Programu
  - przygotowania projektów stanowisk negocjacyjnych na potrzeby negocjacji kontraktu terytorialnego oraz zintegrowanych porozumień terytorialnych, w zakresie wynikającym z zakresu tematycznego Programu;
- h) zarządzanie bazą informacyjną związaną z realizacją Programu, w tym m.in. budowa bazy wskaźników oraz dostarczanie niezbędnych informacji na potrzeby PSME;
- i) wskazywanie przedstawicieli do prac w ramach grup i zespołów negocjacyjnych na potrzeby negocjowania i monitorowania realizacji zintegrowanych porozumień terytorialnych, w zakresie wynikającym z zakresu tematycznego Programu.

Kontrola Programu realizowana jest zgodnie z ogólnymi zasadami kontroli przyjętymi w UMWP.

Rada Programowa

W celu zapewnienia szerokiej koordynacji oraz uspołecznienia procesu realizacji polityki rozwoju, a także realizacji zasady partnerstwa, transparentności i partycypacji, Zespół Zarządzający współpracuje z Radą Programową.

Radzie Programowej przewodniczy członek Zarządu Województwa, a rolę jego zastępcy pełni Kierownik Programu, który organizuje pracę Rady oraz zapewnia niezbędną obsługę techniczną.

W skład Rady Programowej, oprócz przewodniczącego i wiceprzewodniczącego, wchodzi:

- a) przedstawiciele partnerów kluczowych wskazanych w SRWP, w tym partnerów społecznych i gospodarczych, takich jak:
- jeden przedstawiciel Pomorskiej Regionalnej Organizacji Turystycznej

- jeden przedstawiciel instytucji kultury, wskazany przez Marszałka Województwa Pomorskiego
  - jeden przedstawiciel Narodowego Instytutu Dziedzictwa
  - jeden przedstawiciel wskazany przez sieć Lokalnych Grup Działania;
- b) przedstawiciele Sejmiku Województwa Pomorskiego;
- c) po jednym przedstawicielu Subregionalnych Zespołów Roboczych, powołanych w trakcie prac nad przygotowaniem SRWP;
- d) eksperci zewnętrzni specjalizujący się w problematyce turystyki i kultury.

Członkowie Rady Programowej są zapraszani do udziału w niej przez Przewodniczącego.

Rada Programowa spotyka się nie rzadziej niż raz na sześć miesięcy, lub częściej w miarę potrzeb, na posiedzeniach zwoływanych przez jej Przewodniczącego. W posiedzeniach Rady mogą brać udział członkowie Zespołu Zarządzającego w roli obserwatorów.

Rada Programowa pełni funkcje opiniodawcze. Obligatoryjnie zaopiniowaniu przez Radę Programową podlegają:

- a) projekty rocznych planów wdrażania Programu
- b) projekty rocznych raportów z realizacji Programu
- c) projekty zmiany Programu.

Jednostki zaangażowane w realizację

Poniżej przedstawiono jednostki odpowiedzialne za realizację Programu:

Priorytet	Działanie	Jednostka odpowiedzialna za realizację
Priorytet 1.1 Opieka i ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego	Działanie 1.1.1 Poprawa stanu obiektów i obszarów zabytkowych	DK
Priorytet 1.2 Zrównoważone wykorzystanie dziedzictwa naturalnego	Działanie 1.2.1 Turystyczne udostępnienie obszarów cennych krajobrazowo i przyrodniczo	DT
Priorytet 2.1 Nowoczesne rozwiązania infrastrukturalne i przestrzenne	Działanie 2.1.1 Kreowanie powszechnie dostępnej przestrzeni	DT
	Działanie 2.1.2 Inwestycje o wysokiej randze, wzbogacające atrakcyjność	DK/DT
	Działanie 2.1.3 Podniesienie jakości oferty pasa nadmorskiego	DT
Priorytet 2.2 Oferta czasu wolnego	Działanie 2.2.1 Budowa turystycznej i kulturalnej oferty	DT/DK

	regionu	
Priorytet 2.3 Rozpoznawalny turystyczny wizerunek regionu	Działanie 2.3.1 Kreowanie marki „Pomorskie”	DT/DK
	Działanie 2.3.2 Profesjonalizacja działań promocyjnych	DT

Główne zadania ww. jednostek obejmą m.in.:

- a) realizacja zadań wynikających z rocznych planów wdrażania Programu;
- b) zapewnienie prawidłowej i terminowej realizacji zobowiązań Samorządu Województwa;
- c) udział w realizacji zidentyfikowanych przedsięwzięć strategicznych;
- d) udział w przygotowaniu rocznych raportów z realizacji Programu;
- e) udział w Zespole Zarządzającym i Radzie Programowej Programu.

2. Koordynacja z pozostałymi RPS

Zgodnie z *Planem zarządzania SRWP⁷* za zapewnienie spójności oraz komplementarności przygotowania Programów oraz koordynację ich realizacji odpowiada Zespół Sterujący Strategią.

Do kluczowych zadań Zespołu związanych z koordynacją pomiędzy Programami należy zaliczyć:

- okresową analizę i ocenę realizacji Programów;
- formułowanie propozycji zmian w treści Programów;
- formułowanie rekomendacji o charakterze horyzontalnym;
- określenie standardów dotyczących realizacji Programów.

RPS AKT		Punkty styeczne z pozostałymi RPS		
Priorytet	Działanie	Akronim	Priorytet	Działanie
Priorytet 1.1 Opieka i ochrona dziedzictwa kulturowego	Działanie 1.1.1 Poprawa stanu obiektów i obszarów zabytkowych	RPS w zakresie energetyki i środowiska	Priorytet 2.2 Racjonalizacja gospodarowania przestrzenią	Działanie 2.2.2 Ochrona i przywracanie wartości ekologicznych środowiska miejskiego
			Priorytet 3.2 Ochrona różnorodności biologicznej	Działanie 3.2.1 Poprawa stanu cennych gatunków i siedlisk przyrodniczych oraz ochrona ekosystemu strefy przybrzeżnej Morza Bałtyckiego.

⁷ Uchwała Zarządu Województwa Pomorskiego nr 1389/199/12 z dnia 29 listopada 2012r.

Priorytet 1.2 Zrównoważone wykorzystanie dziedzictwa naturalnego	Działanie 1.1.2 Turystyczne udostępnienie obszarów cennych krajobrazowo i przyrodniczo	RPS w zakresie energetyki i środowiska	Priorytet 3.2 Ochrona różnorodności biologicznej	Działanie 3.2.1 Poprawa stanu cennych gatunków i siedlisk przyrodniczych oraz ochrona ekosystemu strefy przybrzeżnej Morza Bałtyckiego.
Priorytet 2.1 Nowoczesne rozwiązania infrastrukturalne i przestrzenne	Działanie 2.1.3 Podniesienie jakości oferty pasa nadmorskiego	RPS w zakresie energetyki i środowiska	Priorytet 3.2 Ochrona różnorodności biologicznej	Działanie 3.2.1 Poprawa stanu cennych gatunków i siedlisk przyrodniczych oraz ochrona ekosystemu strefy przybrzeżnej Morza Bałtyckiego.
Priorytet 1.1 Opieka i ochrona dziedzictwa kulturowego	Działanie 1.1.1 Poprawa stanu obiektów i obszarów zabytkowych	RPS w zakresie aktywności zawodowej i społecznej	Priorytet 2.3 Przestrzeń dla aktywności	Działanie 2.3.1 Miasto przyjazne dla mieszkańców
Priorytet 2.1 Nowoczesne rozwiązania infrastrukturalne i przestrzenne	Działanie 2.1.1 Kreowanie powszechnie dostępnej przestrzeni	RPS w zakresie aktywności zawodowej i społecznej	Priorytet 2.3 Przestrzeń dla aktywności	Działanie 2.3.1 Miasto przyjazne dla mieszkańców
				Działanie 2.3.2 Przestrzeń przyjazna dla mieszkańców
Priorytet 2.2. Oferta czasu wolnego	Działanie 2.2.1 Budowa wysokiej jakości oferty kulturalnej i turystycznej regionu	RPS w zakresie aktywności zawodowej i społecznej	Priorytet 2.2 Regionalna wspólnota	Działanie 2.2.1 Silne więzi mieszkańców z regionem i środowiskiem lokalnym
Priorytet 2.3. Rozpoznawalny turystyczny wizerunek regionu	Działanie 2.3.1 Kreowanie „marki” Pomorskie	RPS w zakresie aktywności zawodowej i społecznej	Priorytet 2.2 Regionalna wspólnota	Działanie 2.2.1 Silne więzi mieszkańców z regionem i środowiskiem lokalnym

<p>Priorytet 2.1 Nowoczesne rozwiązania infrastrukturalne i przestrzenne</p>	<p>Działanie 2.1.1 Kreowanie powszechnie dostępnej przestrzeni</p>	<p>RPS w zakresie transportu</p>	<p>Priorytet 1.1 Rozwój infrastruktury transportu zbiorowego</p>	<p>Działanie 1.1.4 Infrastruktura transportu rowerowego stanowiąca dojazd do węzła integracyjnego</p>
				<p>Działanie 1.1.3 Węzły integrujące podsystemy transportu zbiorowego</p>
<p>Priorytet 2.1 Nowoczesne rozwiązania infrastrukturalne i przestrzenne</p>	<p>Działanie 2.1.2 Inwestycje o wysokie randze, wzbogacające atrakcyjność</p>	<p>RPS w zakresie transportu</p>	<p>Priorytet 3.2 Efektywne wykorzystanie dostępności transportowej węzłów multimodalnych</p>	<p>Działanie 3.2.1 Poprawa funkcjonowania węzłów multimodalnych</p>
<p>Priorytet 2.1 Nowoczesne rozwiązania infrastrukturalne i przestrzenne</p>	<p>Działanie 2.1.3 Podniesienie jakości pasa nadmorskiego</p>	<p>RPS w zakresie ochrony zdrowia</p>	<p>Priorytet 1.2 Programy zdrowotne</p>	<p>Działanie 1.2.1 Realizacja programów dotyczących ważnych zjawisk zdrowotnych</p>
<p>Priorytet 2.3 Rozpoznawalny turystyczny wizerunek regionu</p>	<p>Działanie 2.3.1 Kreowanie marki „Pomorskie”</p>	<p>RPS w zakresie rozwoju gospodarczego</p>	<p>Priorytet 1.1 Innowacje i transfer wiedzy do gospodarki</p>	<p>Działanie 1.1.1 Innowacyjność w przedsiębiorstwach</p>
<p>Priorytet 2.3 Rozpoznawalny turystyczny wizerunek regionu</p>	<p>Działanie 2.3.1 Kreowanie marki „Pomorskie”</p>	<p>RPS w zakresie rozwoju gospodarczego</p>	<p>Priorytet 1.2 Zewnętrzne powiązania gospodarcze</p>	<p>Działanie 1.2.3 System promocji gospodarczej</p>

3. Procedura aktualizacji

Aktualizacja Programu może być podjęta przez Zarząd Województwa w każdym czasie z inicjatywy własnej, lub na uzasadniony wniosek Kierownika Programu zaopiniowany przez Radę Programową.

Uzasadnienie podjęcia aktualizacji może w szczególności odwoływać się do wniosków i rekomendacji wynikających z okresowych ocen stopnia realizacji Programu lub do rekomendacji Zespołu Sterującego Strategią.

Procedura aktualizacji Programu jest analogiczna, jak w przypadku jego przyjmowania.

Zarząd Województwa może – na wniosek Kierownika Programu zaopiniowany przez Radę Programową – podjąć decyzję o uproszczonej ścieżce aktualizacji Programu⁸. Aktualizacja taka może dotyczyć następujących kwestii:

- a) zmiana statusu przedsięwzięcia strategicznego z „potencjalnego” na „pełnoprawny”;
- b) aktualizacja szczegółowego opisu przedsięwzięć strategicznych lub potencjalnych przedsięwzięć strategicznych w załączniku do Programu;
- c) korekta wskaźników monitorowania w zakresie definicji, sposobu pozyskiwania danych oraz wartości, z zastrzeżeniem utrzymania zakładanych efektów realizacji Programu;
- d) dostosowanie opisu do ewentualnych zmian organizacyjnych w jednostkach podległych Samorządowi Województwa Pomorskiego;
- e) korekta i doprecyzowanie zapisów rodzących wątpliwości interpretacyjne na etapie stosowania Programu;
- f) korekta ewidentnych pomyłek pisarskich i błędów edycyjnych.

4. Zasady i warunki wykorzystania Zintegrowanych Porozumień Terytorialnych

Jedną z form realizacji RPS są Zintegrowane Porozumienia Terytorialne (ZPT). Są one adresowane do miejskich obszarów funkcjonalnych i stanowią negocjacyjne narzędzie selekcji i realizacji przedsięwzięć istotnych dla rozwoju regionu. Harmonijny rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych uzależniony jest od koordynacji działań wielu podmiotów, co wymaga podejścia partnerskiego i negocjacyjnego.

Program wnosi wkład w identyfikację wstępnej tematycznej oferty wsparcia, adresowanej do poszczególnych typów miejskich obszarów funkcjonalnych w ramach priorytetów, działań i typów przedsięwzięć objętych jego zakresem przedmiotowym.

Ustalenia wynikające z Programu, wraz z ustaleniami zawartymi w pozostałych RPS, stanowiąc będą punkt wyjścia dla przygotowania stanowiska negocjacyjnego samorządu województwa wobec partnerów reprezentujących poszczególne obszary funkcjonalne.

W celu identyfikacji obszarów tematycznych Programu wchodzących w zakres oferty wsparcia adresowanej do poszczególnych typów obszarów funkcjonalnych oraz określenia stopnia, w jakim poszczególne obszary tematyczne wdrażane będą w formule ZPT, wzięto pod uwagę:

- zakres problemowy oraz lokalizację Obszarów Strategicznej Interwencji w relacji do lokalizacji poszczególnych typów miejskich obszarów funkcjonalnych;

---

⁸ Może ona polegać na odstąpieniu od konsultacji społecznych lub od oceny ex-ante, lub od strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

- ustalenia zawarte w SRWP 2020 w Rozdziale IV. *Wyzwania i cele*, pkt. C: *Terytorialne ukierunkowanie Strategii wobec głównych obszarów funkcjonalnych*;
- stopień, w jakim skuteczne wdrażanie poszczególnych obszarów tematycznych Programu wymaga partnerskiej i ponadsektorowej współpracy w ramach zwartych obszarów funkcjonalnych, przekraczających granice pojedynczych jednostek samorządu terytorialnego;
- stopień, w jakim wdrażanie poszczególnych obszarów tematycznych Programu wymaga zintegrowanego podejścia, pozwalającego na łączenie różnych źródeł i form wsparcia na obszarze poszczególnych miejskich obszarów funkcjonalnych;
- specyfikę problemów charakterystycznych dla poszczególnych typów miejskich obszarów funkcjonalnych.

Zasadnicza oferta negocjacyjna Samorządu Województwa będzie dotyczyć w szczególności obszarów tematycznych wymienionych poniżej jako rekomendowane do objęcia podejściem terytorialnym w formule ZPT.

W uzasadnionych przypadkach i przy spełnieniu dodatkowych warunków przedmiotem negocjacji będą mogły być również inne obszary tematyczne. W szczególności, inne obszary tematyczne będą mogły być rozpatrywane (na podstawie analizy konkretnych propozycji przedsięwzięć):

- w kontekście projektów zintegrowanych, które udowodnią swoją wartość dodaną wynikającą ze współpracy wielu partnerów w danym obszarze tematycznym;
- w kontekście działań mogących stanowić wkład do projektów systemowych o zasięgu regionalnym, a jednocześnie organizujących współpracę w ramach obszaru funkcjonalnego.

Indykatorywny wykaz obszarów tematycznych Programu, adresowanych do odpowiednich typów obszarów funkcjonalnych i rekomendowanych do wdrażania w formule ZPT, jest następujący:

Typ obszaru funkcjonalnego	Rekomendowane obszary tematyczne
Obszar Metropolitalny Trójmiasta	<p>Turystyczne udostępnianie obszarów cennych krajobrazowo i przyrodniczo (Działanie 1.2.1), w szczególności w zakresie tworzenia kompleksowych i efektywnie zarządzanych produktów turystycznych i kulturalnych na obszarach cennych krajobrazowo i przyrodniczo.</p> <p>Kreowanie powszechnie dostępnej przestrzeni (Działanie 2.1.1), w szczególności w zakresie atrakcyjnego i funkcjonalnego zagospodarowania ogólnodostępnych przestrzeni miast i terenów pozamiejskich oraz tras turystycznych o charakterze regionalnym i ponadregionalnym.</p> <p>Inwestycje o wysokiej randze, wzbogacające atrakcyjność (Działanie 2.1.2.), w szczególności w zakresie wzmacniania funkcji ponadlokalnych, tj. budowy, rozbudowy i modernizacji infrastruktury kultury i turystyki o znaczeniu ponadregionalnym.</p> <p>Podniesienie jakości oferty pasa nadmorskiego (Działanie 2.1.3), w szczególności w zakresie budowy lub modernizacji infrastruktury żeglarskiej oraz rozwoju infrastruktury o charakterze uzdrowiskowym, <i>wellness&spa</i> oraz sportowo-rekreacyjnej, ze szczególnym uwzględnieniem tworzenia pakietów i kompleksowych ofert turystycznych.</p>

	<p>Budowa wysokiej jakości oferty kulturalnej i turystycznej (Działanie 2.2.1), w szczególności w zakresie kreowania i wdrażania produktów kulturalnych i turystycznych oraz tworzenia i wdrażania pakietów łączących różne elementy oferty kulturalnej, turystycznej, a także rekreacyjno-sportowej.</p>
<p>Obszar funkcjonalny Słupska</p>	<p>Turystyczne udostępnienie obszarów cennych krajobrazowo i przyrodniczo (Działanie 1.2.1), w szczególności w zakresie tworzenia kompleksowych i efektywnie zarządzanych produktów turystycznych i kulturalnych na obszarach cennych krajobrazowo i przyrodniczo.</p> <p>Kreowanie powszechnie dostępnej przestrzeni (Działanie 2.1.1), w szczególności w zakresie atrakcyjnego i funkcjonalnego zagospodarowania ogólnodostępnych przestrzeni miast i terenów pozamiejskich oraz tras turystycznych o charakterze regionalnym i ponadregionalnym.</p> <p>Inwestycje o wysokiej randze, wzbogacające atrakcyjność (Działanie 2.1.2), w szczególności w zakresie wzmocnienia funkcji ponadlokalnych, tj. budowy, rozbudowy i modernizacji infrastruktury kultury i turystyki o znaczeniu ponadregionalnym.</p> <p>Podniesienie jakości oferty pasa nadmorskiego (Działanie 2.1.3), w szczególności w zakresie budowy lub modernizacji infrastruktury żeglarskiej oraz rozwoju infrastruktury o charakterze uzdrowiskowym, <i>wellness&spa</i> oraz sportowo-rekreacyjnej, ze szczególnym uwzględnieniem tworzenia pakietów i kompleksowych ofert turystycznych.</p> <p>Budowa wysokiej jakości oferty kulturalnej i turystycznej regionu (Działanie 2.2.1), w szczególności w zakresie kreowania i wdrażania produktów kulturalnych i turystycznych oraz tworzenia i wdrażania pakietów łączących różne elementy oferty kulturalnej, turystycznej, a także rekreacyjno-sportowej.</p>
<p>obszary funkcjonalne pozostałych miast o znaczeniu subregionalnym</p>	<p>Turystyczne udostępnienie obszarów cennych krajobrazowo i przyrodniczo (Działanie 1.2.1), w szczególności w zakresie tworzenia kompleksowych i efektywnie zarządzanych produktów turystycznych i kulturalnych na obszarach cennych krajobrazowo i przyrodniczo.</p> <p>Kreowanie powszechnie dostępnej przestrzeni (Działanie 2.1.1), w szczególności w zakresie atrakcyjnego i funkcjonalnego zagospodarowania ogólnodostępnych przestrzeni miast i terenów pozamiejskich oraz tras turystycznych o charakterze regionalnym i ponadregionalnym.</p> <p>Inwestycje o wysokiej randze, wzbogacające atrakcyjność (Działanie 2.1.2), w szczególności w zakresie wzmocnienia funkcji ponadlokalnych, tj. budowy, rozbudowy i modernizacji infrastruktury kultury i turystyki o znaczeniu ponadregionalnym (wylącznie MOF Malbork).</p> <p>Budowa wysokiej jakości oferty kulturalnej i turystycznej regionu (Działanie 2.2.1), w szczególności w zakresie kreowania i wdrażania produktów kulturalnych i turystycznych oraz tworzenia i wdrażania pakietów łączących różne elementy oferty kulturalnej, turystycznej, a także rekreacyjno-sportowej.</p>

5. Ramy finansowe

Realizacja celów Programu finansowana będzie z następujących źródeł:

- a) środki publiczne krajowe:
- budżetu województwa
  - budżetów jednostek samorządu terytorialnego
  - jednostek oraz form organizacyjno-prawnych sektora finansów publicznych (np. WFOŚiGW, NFOŚiGW)
  - budżet państwa (np. MSiT, MKiDN);
- b) środki publiczne zagraniczne:
- środki pochodzące z budżetu UE w ramach Polityki Spójności, wspólnej Polityki Rolnej i Wspólnej Polityki Rybackiej
  - inne zagraniczne instrumenty finansowe (np. Norweski Mechanizm Finansowy oraz Mechanizm Finansowy EOG);
- c) środki prywatne, w tym w systemie partnerstwa publiczno-prywatnego.

Szacunkowa wartość środków dostępnych na realizację RPS wyniesie 1 929 mln zł.

Szacunkowy podział środków na poszczególne priorytety i cele szczegółowe przedstawia tabela.

Priorytet	Udział priorytetu w całkowitym budżecie RPS	
	%	mln zł
Priorytet 1.1 Opieka i ochrona dziedzictwa kulturowego	20,74	400
Priorytet 1.2 Zrównoważone wykorzystanie dziedzictwa naturalnego	6,69	129
Cel szczegółowy 1 Zachowanie i turystyczne wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulturowego i naturalnego	27,42	529
Priorytet 2.1 Nowoczesne rozwiązania infrastrukturalne i przestrzenne	31,10	700
Priorytet 2.2 Oferta czasu wolnego	20,74	400
Priorytet 2.3 Rozpoznawalny turystyczny wizerunek regionu	20,74	300
Cel szczegółowy 2 Całoroczna, kompleksowa oferta, wzmacniająca wizerunek regionu	72,58	1400
RAZEM	100	1 929
w tym:		
krajowe środki publiczne	60,8	1 173
zagraniczne środki publiczne	39,2	756

Łączna wartość ww. środków określa możliwe do zmobilizowania publiczne wydatki rozwojowe w zakresie tematycznym programu. Kwota ta nie wynika zatem ze zobowiązań finansowych podjętych przez podmioty zaangażowane w realizację Programu.

Łączną wartość zobowiązań Samorządu Województwa Pomorskiego wynikających ze Strategii Województwa Pomorskiego, a realizowanych w ramach Programu, szacuje się na 274 mln zł.

Cel szczegółowy	Zobowiązanie	Wartość zobowiązań w całkowitym budżecie RPS	
		%	mln zł
Cel szczegółowy 2	Rozwój regionalnych sieciowych produktów turystycznych, obejmujących m.in. małe porty morskie, mariny, szlaki rowerowe, szlaki kajakowe, śródlądowe drogi wodne, a także unikatowe dziedzictwo regionalne i ofertę kulturalną	14,20	274
RAZEM		14,20	274

W ramach RPS zidentyfikowano trzy potencjalne przedsięwzięcia strategiczne, o szacunkowej łącznej wartości na poziomie 253 mln zł.

Priorytet	Przedsięwzięcia strategiczne	Wartość całkowita przedsięwzięć (mln zł)	Udział środków budżetu SWP (mln zł)
Priorytet 2.1	Pomorskie trasy rowerowe o znaczeniu międzynarodowym.	102	2
	„Kajakiem przez Pomorze” – zagospodarowanie szlaków wodnych w województwie pomorskim dla rozwoju turystyki kajakowej	71	1
	Rozwój oferty turystyki wodnej w obszarze Pętli Żuławskiej i Zatoki Gdańskiej	80	2
Cel szczegółowy 2.			
SUMA	3	253	5

6. System monitorowania i oceny realizacji

Proces monitorowania i oceny Programu będzie elementem PSME. Zgodnie ze *Szczegółową koncepcją działania PSME*⁹, obejmie wykorzystanie szeregu narzędzi służących do opracowania raportów z realizacji i raportów ewaluacyjnych Programu.

Podstawowymi narzędziami monitorowania realizacji Programu będą:

- a) baza informacji i wskaźników określonych na poziomie celu głównego, celów szczegółowych i priorytetów z roczną (co do zasady) częstotliwością pomiaru. Każdy wskaźnik oprócz wartości będzie zawierać metrykę obejmującą definicję, jednostkę pomiaru, częstotliwość pomiaru i źródło danych;
- b) badania, ewaluacje, opracowania studialne, ekspertyzy, analizy, służące zaspokojeniu potrzeb informacyjnych związanych z monitorowaniem i ewaluacją Programu. Jeśli w wyniku badania sformułowano rekomendacje, ich wdrażanie podlega procedurze zarządzania rekomendacjami opisanej w *Szczegółowej koncepcji działania PSME*.

Za uruchomienie i funkcjonowanie bazy wskaźników i informacji odpowiada Kierownik Programu.

Podstawą monitorowania i ewaluacji Programu będą raporty z realizacji Programu. Zakłada się, że będą one zawierać stały zakres informacji, w tym obejmą m.in.:

- a) analizę trendów społeczno-gospodarczych zachodzących w województwie, w zakresie wynikającym z Programu;
- b) narzędzia realizacji Programu;
- c) ocenę postępu realizacji celów i priorytetów Programu;
- d) analizę zmian wartości założonych wskaźników;
- e) analizę rzeczowo-finansową podjętych przedsięwzięć; ocenę stopnia zaawansowania oraz efektów projektów realizowanych w ramach Programu;
- f) ocenę postępu realizacji zobowiązań SWP w zakresie Programu, wynikających ze SRWP;
- g) wnioski dotyczące istotnych problemów zidentyfikowanych w trakcie realizacji Programu;
- h) rekomendacje w zakresie planowanych działań.

Raporty z realizacji Programu będą sprawozdaniami sporządzanymi raz w roku, za które odpowiedzialny będzie Kierownik RPS¹⁰. Raporty będą przekazywane Koordynatorowi Strategii nie później niż przed końcem I połowy bieżącego roku, za rok poprzedni. Oprócz informacji obejmujących miniony rok, powinny odnosić się również do danych z poprzednich raportów tak, aby możliwa była ocena postępów Programu od początku jego realizacji.

Ważną rolę w procesie wdrażania Programu będą odgrywały badania ewaluacyjne, których wyniki, wraz z ewentualnymi rekomendacjami, będą przedstawione w raportach z ewaluacji Programu. Będą one dotyczyć w szczególności sprawności systemu wdrażania Programu, wpływu jego realizacji na rozwój regionu i osiągnięcie celów SRWP.

---

⁹ Uchwała Zarządu Województwa Pomorskiego nr 290/232/13 z dnia 21 marca 2013 r.

¹⁰ Na podstawie Zarządzenia Marszałka Województwa Pomorskiego Nr 47/12 z dnia 6 grudnia 2012 r.

Raporty z realizacji Programu oraz raporty ewaluacyjne Programu będą przyjmowane zgodnie z trybem określonym w *Szczegółowej koncepcji działania PSME*.

Analizy, opracowania, badania (w tym ewaluacyjne) oraz inne przedsięwzięcia wspierające monitorowanie i ocenę realizacji Programu będą zgłaszane do planów działań PSME, ściśle powiązanych z budżetem województwa pomorskiego, a w przypadku działań wieloletnich – również z Wieloletnią Prognozą Finansową.

W związku z finansowaniem Programu skorelowanym z funduszami UE w latach 2014–2020, w monitorowanie i ewaluację programu oprócz departamentów wiodących i współpracujących, zaangażowane będą również departamenty właściwe ds. programowania i wdrażania programów operacyjnych współfinansowanych w ramach Polityki Spójności i innych polityk UE na lata 2014–2020, a także departamenty właściwe ds. finansów i organizacji.

IV. ZAŁĄCZNIKI**Załącznik 1. Charakterystyka potencjalnych przedsięwzięć strategicznych**

Tytuł	„Kajakiem przez Pomorze”– zagospodarowanie szlaków wodnych w województwie pomorskim dla rozwoju turystyki kajakowej
Jednostka odpowiedzialna za realizację	SWP (inspirator) Przedsięwzięcie partnerskie: lider: wyloniony w drodze porozumień partnerskich partnerzy: Parki Narodowe, Krajobrazowe, Lasy Państwowe, jednostki samorządu terytorialnego, przedsiębiorcy, operatorzy elektrowni wodnych, gospodarstw rybackich, operatorzy turystyczni, LOT-y, LGD, LGR
Cel	Celem przedsięwzięcia jest udostępnienie szlaków wodnych dla kajakarzy i zapewnienie im bezpieczeństwa poprzez rozbudowę i poprawę standardu infrastruktury turystycznej, w szczególności kajakowej, a także udostępnienie kajakarzom dziedzictwa kulturowego i naturalnego w obszarach położonych wzdłuż pomorskich szlaków wodnych– mając na uwadze ukierunkowanie ruchu turystycznego na obszarach cennych przyrodniczo zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju oraz działania promujące tę formę aktywnej turystyki, która stanie się rozpoznawalnym regionalnym i sieciowym produktem turystycznym województwa pomorskiego.
Zakres	Projekt dotyczy zagospodarowania ok. 1500 km istniejących i potencjalnych szlaków kajakowych regionu pomorskiego, ze wskazaniem blisko 300 miejsc lokalizacji. Końcowym efektem ma być powstanie i zagospodarowanie 15 pomorskich szlaków kajakowych. Przedsięwzięcie obejmuje rozbudowę i poprawę standardu infrastruktury turystycznej, w szczególności kajakowej (przenoski, przystanie i stacje kajakowe, miejsca wodowania i wyjmowania kajaków, miejsca etapowe, oznakowanie szlaku) oraz działania promujące tę formę aktywnej turystyki (kampania promocyjna Kajakiem przez Pomorze).
Okres realizacji	2014–2020
Orientacyjna wartość całkowita przedsięwzięcia	71 mln zł
Główne źródła finansowania	- środki unijne w dyspozycji SWP - budżety jednostek samorządu terytorialnego - środki prywatne

Tytuł	Rozwój oferty turystyki wodnej w obszarze Pętli Żuławskiej i Zatoki Gdańskiej
Jednostka odpowiedzialna za realizację	SWP (inspirator) Przedsięwzięcie partnerskie: lider: wyłoniony w drodze porozumień partnerskich partnerzy: JST miast: Gdańsk, Gdynia, Malbork, Kwidzyn, Krynica Morska, Hel, Jastarnia, Władysławowo, Puck; gminy: Pruszcz Gdański, Cedry Wielkie, Suchy Dąb, Ostaszewo, Tczew, Gniew, Sadlinki, Kwidzyn, Ryjewo, Lichnowy, Nowy Staw, Nowy Dwór Gdański, Stare Pole, Miloradz, Stegna, Sztutowo, Puck, Kosakowo; powiaty: gdański, kwidzyński, sztumski, malborski, nowodworski, pucki; RZGW Gdańsk, Urząd Morski w Gdyni, organizacje turystyczne, przedsiębiorcy, LGD, LGR
Cel	Celem przedsięwzięcia jest udostępnienie potencjalnym grupom docelowym dziedzictwa kulturowego i naturalnego delty Wisły, Zalewu Wiślanego i Zatoki Gdańskiej, ukierunkowujące przy tym ruch turystyczny na obszarach cennych przyrodniczo zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, poprzez rozbudowę i rozwój markowego i zintegrowanego produktu turystycznego delty Wisły, Zalewu Wiślanego i Zatoki Gdańskiej, charakteryzującego się wysoką konkurencyjnością w skali kraju, będącego atrakcją turystyczną województwa i powodującego zmianę sposobu myślenia o Żuławach Wiślanych jako regionie rolniczym i peryferyjnym.
Zakres	Przedsięwzięcie dotyczy zagospodarowania szlaków wodnych pod kątem turystyki wodnej, w tym żeglarskiej i motorowodnej, w obszarze Dolnej Wisły i Zalewu Wiślanego. Przedsięwzięcie obejmuje rozbudowę markowego produktu turystycznego, na który składają się: oryginalna kompozycja różnych dóbr turystycznych (walorów i atrakcji) oraz przeróżnych usług umożliwiających ich turystyczne wykorzystanie w trakcie pobytu na terenie dolnej Wisły, Żuław, Zalewu Wiślanego i Zatoki Gdańskiej. Zakres obejmuje stworzenie wysokiej jakości bezpiecznej infrastruktury turystycznej w postaci portów i przystani żeglarskich oraz pomostów cumowniczych, służącej zarówno aktywnemu uprawianiu sportów wodnych, jak również innym formom turystyki. Produkt turystyczny Pętla Żuławska ma stać się rozpoznawalnym w skali międzynarodowej, ma być konkurencyjnym i wyróżniającym się, szczególnie ze względu na swoją kontynuację na terenie ościennych województw.
Okres realizacji	2014–2020
Orientacyjna wartość całkowita przedsięwzięcia	80 mln zł
Główne źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> – środki unijne w dyspozycji SWP – budżety jednostek samorządu terytorialnego – środki prywatne

Tytuł	Pomorskie trasy rowerowe o znaczeniu międzynarodowym
Jednostka odpowiedzialna za realizację	Samorzady lokalne położone w pasie nadmorskim – trasa R10, Podział na 3 etapy: Ustka – Gdynia – lider Polska Unia Mobilności Aktywnej; – Gdańsk Gdynia–Sopot–Gdańsk – lider miasto Gdańsk Gdańsk – Nowy Dwór Gdański – lider miasto Nowy Dwór Gdański; oraz wzdłuż Wisły – trasa R9 tzw. Wiślana Trasa Rowerowa – lider miasto Tczew
Cel	Celem projektu jest wkomponowanie turystycznej i kulturalnej oferty obszaru nadmorskiego oraz obszaru doliny Wisły w sieć międzynarodowych tras rowerowych Europy. Budowa tras międzynarodowych R-10 i R-9 (potencjalne EuroVelo 10 i EuroVelo 9) na terenie Pomorskiego, wraz z wykreowaną kompleksową ofertą turystyczną i kulturalną, stworzą wyjątkową propozycję turystyczną dla odbiorcy krajowego i zagranicznego, udostępniającą unikatowe walory naturalne i potencjał turystyczny przyległych terenów.
Zakres	Zakres przedsięwzięcia obejmuje: – wykonanie tras rowerowych o międzynarodowym charakterze, – wysokiej jakości nawierzchnie i infrastrukturę towarzyszącą, umożliwiającą wygodną, bezpieczną i atrakcyjną podróż, – infrastrukturę szlaków opracowaną w oparciu o nowe technologie i regionalne wzornictwo. Korytarz trasy R10 o długości 320 km biegnie wzdłuż wybrzeża Morza Bałtyckiego: od Ustki poprzez Smoldzino, Łebę, Białogórę, Karwie, Puck, Gdynię, Gdańsk na Mierzeję Wiślana, natomiast trasy R9 o długości 200 km – wzdłuż brzegów Wisły po obu jej stronach. Ze względu na ich przebieg, będą stanowić najatrakcyjniejsze szlaki rowerowe nie tylko w naszym regionie, ale również w kraju. Oprócz wybitnych walorów krajobrazowych i przyrodniczych, szlaki prezentują nadmorskie i rzeczne dziedzictwo kulturowe regionu pomorskiego, co znacznie je wyróżni od rozwiązań obecnie przyjętych. Trasy staną się nie tylko dobrym ciągiem komunikacyjnym, ale i inspiracją do pokazania atrakcyjności przyległych terenów.
Okres realizacji	2014–2020
Orientacyjna wartość całkowita przedsięwzięcia	ok. 102 mln
Główne źródła finansowania	– środki unijne w dyspozycji SWP – budżety jednostek samorządu terytorialnego

Załącznik 2. Wnioski z oceny ex-ante

1. Podstawowe informacje o Ocenie

Ocena została przeprowadzona zgodnie z art. 15 ust. 6 ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z dnia 6 grudnia 2006 r. (Dz.U. z 2009 r., Nr 84 poz. 712 z późn. zm.).

Zamawiającym było Województwo Pomorskie, Wykonawcą Fundacja Naukowa Instytut Badań Strukturalnych (Lider Konsorcjum) oraz Coffey International Development Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (Partner Konsorcjum), zaś głównym adresatem Zarząd Województwa Pomorskiego. Ocena ex-ante była realizowana przez Wykonawcę jednocześnie dla wszystkich 6 regionalnych programów strategicznych.

Przedmiotem Oceny był projekt Programu przyjęty przez Zarząd Województwa Pomorskiego w dniu 28 marca 2013 roku (Uchwała nr 325/234/13).

Prace nad Oceną ex-ante rozpoczęły się 20 maja 2013 r. Uzgodniony z Zamawiającym raport metodologiczny został przekazany przez Wykonawcę 6 czerwca 2013 r. W trakcie Oceny odbyły się m.in. warsztaty dotyczące Programu, w którym udział wzięli przedstawiciele Wykonawcy oraz Zamawiającego. W dniu 16 lipca 2013 r. Wykonawca zaprezentował na spotkaniu wnioski i rekomendacje dla Programu na podstawie przeprowadzonej Oceny. Uzgodniony z Zamawiającym raport końcowy został przekazany przez Wykonawcę 30 lipca 2013 r.

2. Zakres Oceny

Zakres Oceny objął następujące obszary badawcze:

- 1) ocena części diagnostycznej;
- 2) ocena części projekcyjnej;
- 3) ocena systemu realizacji, monitorowania i oceny oraz ram finansowych;
- 4) ocena spójności wewnętrznej RPS;
- 5) ocena relacji zewnętrznych oraz oddziaływania RPS, w tym realność osiągnięcia zobowiązań Samorządu Województwa Pomorskiego;
- 6) ocena procesu konsultacji społecznych;
- 7) ocena relacji z pozostałymi RPS, w tym ich spójność i komplementarność.

3. Kluczowe wnioski i rekomendacje dla Programu wynikające z Oceny

Poniżej przedstawiono najważniejsze wnioski i rekomendacje ewaluatorów wobec Programu.

Wnioski:

- diagnozę cechuje bardzo wysoki stopień szczegółowości, przybierający miejscami charakter inwentaryzacji;
- przytaczane dane niekiedy w zbyt dużym stopniu akcentują stan zastany, przez co nie niosą ze sobą istotnej strategicznie wartości informacyjnej;
- pożądane kierunki zmian w celu dotyczącym *Nowoczesnej Gospodarki* w SRWP 2020 akcentują osiągnięcie statusu *piętnastej w Polsce destynacji turystycznej do 2020 r.* Nie zostało to podkreślone w żadnym punkcie RPS AKT, poza diagnozą;
- kryteria strategiczne dla poszczególnych działań zostały sformułowane prawidłowo;

– w przypadku obszarów strategicznej interwencji zapisy SRWP były bardziej rygorystyczne niż w RPS. Chcąc wiernie trzymać się zapisów SRWP należałoby ograniczyć zakres interwencji jedynie do *obszarów o wysokim potencjale turystyczno-rekreacyjnym środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz Trójmiasta, Słupska i Malborka*;

–w opisie źródeł finansowania poszczególnych priorytetów przyjęto różną precyzję określania środków rozwojowych (np. w przypadku środków publicznych krajowych niekiedy precyzowano źródło w postaci odpowiedniego resortu, zazwyczaj jednak pozostawano przy bardziej ogólnym zapisie).

Rekomendacje:

– odejście od wymieniania poszczególnych obiektów w diagnozie w kierunku bardziej ogólnego, problemowego przedstawiania zagadnień, nawet jeżeli wiązałyby się to ze znaczącym przemodelowaniem tej części RPS. W znaczącym stopniu zwiększy to elastyczność reakcji na poziomie operacyjnym;

– przedstawienie kilkuletniej dynamiki trendu krajowych podróży do województwa pomorskiego (w formie opisowej);

– doprecyzowanie lub przeformułowanie poszczególnych zapisów, przyjęcie jednolitego szablonu opisu dokumentu, tzw. prace redakcyjne;

– silniejsze zaakcentowanie utrzymania statusu pierwszej destynacji turystycznej zarówno na poziomie wskaźnika, jak i na poziomie opisu celu głównego SRWP;

– utrzymanie zgodności z dokonanymi wyborami w projekcie RPS AKT (która rozszerza zakres terytorialny interwencji SRWP);

– poszerzenie składu Zespołu Zarządzającego o jeszcze jednego przedstawiciela Departamentu Kultury UMWP oraz o przedstawiciela Departamentu Promocji Województwa UMWP;

– uzupełnienie grona głównych interesariuszy;

– nie ujmowanie wśród przedsięwzięć strategicznych nowej siedziby *Opery Bałtyckiej*. Po pierwsze, przewidywany na nią budżet stanowi aż 28% alokacji Programu; po drugie, w sytuacji spowolnienia gospodarczego inwestowanie w punktową infrastrukturę społeczną może przyczynić się do generowania przez te obiekty bardzo wysokich kosztów (zwłaszcza w przypadku inwestycji posiadającej relatywnie niski potencjał komercyjny).

4. Kierunki zmian w Programie jako efekt procesu Oceny

Poniżej w formie syntetycznej przedstawiono najważniejsze kierunki zmian w Programie, wynikające z rekomendacji przedstawionych przez Wykonawcę Oceny:

- zmodyfikowano formy opisu treści części diagnostycznej, aby nadać jej bardziej ogólny i czytelny charakter, pełniej oddający specyfikę regionu;
- przeformulowano we wszystkich priorytetach i zaproponowanych działaniach zapisy zakresu interwencji, aby wynikały one z diagnozy i były bardziej czytelne, przy zachowaniu ich dotychczasowego zakresu;
- doprecyzowano zdefiniowane wskaźniki (rozdzielono na wskaźniki produktu i rezultatu, określono wartości docelowe, określono jednostki miary);
- uzupełniono zapisy kryteriów horyzontalnych i specyficznych;
- uzupełniono katalog Kluczowych partnerów;
- zmodyfikowano część dotyczącą przedsięwzięć strategicznych (zmniejszono ich liczbę);
- stylistycznie ujednolicono dokument.

Załącznik 3. Słownik kluczowych pojęć

Dedykowana infrastruktura	infrastruktura przypisana określonej przestrzeni geograficznej w ujęciu przyrodniczym jak też kulturowym, różnym formom aktywności sportowo-turystycznej (np. zagospodarowanie plaż, strefy przybrzeżnej rzek, jezior i lasów i innych obszarów cennych przyrodniczo, turystyka rowerowa, wodna, piesza, wypoczynek, relaks, medytacja). Opracowana w oparciu o nowoczesne wzornictwo i zintegrowana z rozwiązaniami cyfrowymi w sposób przemyślany, dający dodatkową użyteczność
Etno-design	wykorzystanie przez projektantów w nowoczesnym wzornictwie wzorców wynikających z bogatej tradycji i tożsamości kulturowej regionu – na rzecz rozwoju marki pomorskiego wzornictwa
Innowacja	kreowanie nowych produktów, usług i rozwiązań, jak również potrzeb społecznych. Innowacja, w której proponowane rozwiązania w sposób istotny wpływają na rozwój gospodarczy regionu; wprowadzanie nowych technologii, procesów wytwarzania i oferowania nowoczesnych rozwiązań
Kompleksowość oferty	oferta, która w sposób możliwie pełny zaspokaja potrzeby i oczekiwania turysty w sposób zgodny z motywami podróży turystycznej
Miejski obszar funkcjonalny	zwarty układ przestrzenny składający się z miasta (miast) oraz funkcjonalnie powiązanych z nim terenów (gmin otaczających), charakteryzujący się wspólnymi uwarunkowaniami i przewidywanymi jednolitymi celami rozwoju.
Nowoczesne rozwiązania marketingowe	zintegrowane z elementami przestrzeni publicznej, komunikujące się z siecią różnego rodzaju urządzeń mobilnych, pełniące funkcje przekaźnika pomiędzy światem analogowym (rzeczywistym) a cyfrowym. Dające szereg usług nastawionych na odbiorcę w danym miejscu i danym czasie
Nowoczesność	nowatorskie podejście do procesu budowy ofert i produktów turystycznych, tworzenie, wykorzystywanie i wdrażanie nowych, nieznanych lub niewykorzystanych do tej pory usług lub elementów potencjału turystycznego regionu
Obszar Metropolitalny Trójmiasta	typ obszaru funkcjonalnego obejmującego miasta rdzeniowe (Gdańsk, Gdynię i Sopot) oraz powiązane z nimi funkcjonalnie bezpośrednie otoczenie, który został określony w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego, jako obszar aglomeracji Trójmiasta.
Oferta turystyczna	wykorzystująca potencjał turystyczny regionu, dostosowana do potrzeb danej grupy odbiorców w zależności od warunków w różnych porach roku
Ogólnodostępna przestrzeń publiczna	obszar ogólnie dostępny, o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na jego położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne, określony w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (np. elementy małej architektury, infrastruktury drogowej, miejskiej, zdrojowej, sportowo-rekreacyjnej i innej); wprowadzanie zieleni do przestrzeni publicznej
Pakiet	kompletna, stanowiąca z punktu widzenia turysty pewną całość oferta turystyczna, sprzedawana/kupowana w formie zamkniętej, albo kompletowana indywidualnie w trakcie wyjazdu turystycznego

Podwyższenie potencjału turystycznego	ogół działań, które mają na celu przyciągnąć turystów i wydłużyć sezon turystyczny poprzez zastosowanie zintegrowanych rozwiązań w sferze turystyki, wykorzystujących zarówno nowe technologie, jak i walory wynikające z tożsamości kulturowej subregionów Pomorskiego
Produkt turystyczny	kompleksowe oferty, które stanowią naturalne i stworzone przez człowieka dobra turystyczne, towary i usługi umożliwiające przybycie, pobyt i korzystanie z walorów turystycznych oraz atrakcyjne spędzanie czasu – promowane i przygotowane do wdrożenia
Potencjalne przedsięwzięcie strategiczne	imiennie wpisane do Programu projekty, grupy projektów lub mini-programy, które mogą istotnie przyczynić się do realizacji celów Programu, ale – w szczególności ze względu dość niski poziom dojrzałości koncepcyjnej lub bardzo wysoką skalę trudności realizacyjnych, lub też brak możliwości określenia źródeł finansowania w chwili przyjmowania Programu – wymagają dopracowania, aby uzyskać status przedsięwzięcia strategicznego
Sieciowy produkt turystyczny	gotowa do sprzedaży spakietyzowana oferta, opierająca się o rozproszoną strukturę podmiotów, atrakcji, miejsc, punktów obsługi, obiektów, funkcjonująca jako jedna spójna koncepcja posiadająca wspólny, wiodący silny wyróżnik (markę) produktu
SMART Region	inteligentna przestrzeń, w której zachodzące procesy przenikają się w sposób zintegrowany i oddziaływujący na siebie. Racjonalne dysponowanie środkami finansowymi przy wsparciu technologii informatycznych wykorzystywanych w procesie zarządzania przestrzenią publiczną. Usługi i rozwiązania przyszłości, zacieśniające współpracę między miastami i regionami; usługi cyfrowe związane z inteligentnym zarządzaniem miastem (regionem)
Zasada 3E	zasada wykorzystująca <i>education</i> – edukację, <i>emotion</i> – emocje, <i>entertainment</i> – rozrywkę
Zasada zrównoważonego rozwoju	rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego, jak i przyszłych pokoleń